

Рэспубліканскае свята

ЛІТАРАльна супер!

Задоўга да Дня беларускага пісьменства, якое пройдзе напачатку верасня ў Слоніме (летась сталіцай свята было Іванава) сярод яго месцічаў быў абвешчаны конкурс на слоган і сімвал знакавага рэспубліканскага мерапрыемства. Слоган прэдумалі мясцовыя ідэолагі (каму як не ім гэтай пачэснай справай займацца!).

Яўген РАГІН

Вось зыходны адмысловы варыянт гэтага слогана: “ЛІТАРАльна наш Слонім”. А вось яго вытворныя: “ЛІТАРАльна наша мова”, “ЛІТАРАльна наша свята”... Супрацоўнікі дзіцячага садка прапанавалі талісман Дня пісьменства. Ём стала льявнё з сімпатычнай мянушкай Льявон. Менавіта леў, як вядома, адлюстраваны на гербе старажытнага Слоніма.

Начальнік аддзела культуры Слонімскага райвыканкама Галіна Давіньчык распавяла “К”, што да Дня беларускага пісьменства ў горадзе даводзяцца да ладу і аб’екты культуры: капітальна рамонтуюцца цэнтральная бібліятэка і краязнаўчы музей. Фасады дамоў упрыгожваюцца графіці. Больш камфартабельнай стала мясцовая гасцініца. Абнаўляюцца храмы. Пачышчаны Аўгустоўскі канал, добраўпарадкоўваюцца яго берагі. На цэнтральнай плошчы, насупраць драматыра, узнік пастамент, на якім неўзабаве будзе ўсталяваны помнік канцлеру Вялікага Княства Літоўскага і слонімскаму староце Льву Сапегу. Стварылі яго мініскія скульптары пад кіраўніцтвам народнага мастака Беларусі Івана Міско, які нарадзіўся на Слонімсчыне.

Свята, па словах кіраўніка мясцовага аддзела культуры, пройдзе на 15 разнажанравых пляцоўках, у тым ліку і ў Жырковічах. Рэжысёрская канцэпцыя мерапрыемства была абмеркавана 8 жніўня на пасяджэнні рэспубліканскага штаба па арганізацыі і правядзенні Дня беларускага пісьменства. Больш падрабязна была прапрацавана канцэпцыя і месцазнаходжанне кожнай з пляцовак. Сярод іх — сярэднявечная, фальклорная, турыстычная, кніжная, дзіцячая фестывальная, спартыўная... Тут запланавана праца выстаў, пройдуць фестываль кнігі і прэсы, фінальны этап рэспубліканскага конкурсу юных чытальнікаў “Жывая класіка”, пісьменніцкі “круглы стол”. Пераможцы атрымаюць Нацыянальную літаратурную прэмію.

K

Фотафакт

7 жніўня ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры першы намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Наталія Карчэўская ўручыла знак Заслужанага дзеяча культуры нашай краіны і пасведчанне да яго пісьменніку Міколу Чарняўскаму. Мікола Мікалаевіч — аўтар звыш паўсотні кніг для дзяцей, зборнікаў паэзіі, прозы, сатыры і гумару. Ён узнагароджаны медалём Францыска Скарыны, з’яўляецца лаўрэатам літаратурнай прэміі імя Янкі Маўра і Васіля Вітка, уладальнікам прэміі Саюза пісьменнікаў Беларусі “Залаты Купідон”. Ва ўрачыстай падзеі бралі ўдзел пісьменнікі, бібліятэкары, музейныя работнікі, аматары прыгожага пісьменства.

Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

Газета КУЛЬТУРА

ШТОТЭЎНІШНЯЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДА ДАСЯГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года. Рэгістрацыйнае нумарнае № 637, выдаецца Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адказны сакратар — Юрый КАРПЕНКА, **рэдактары аддзелаў:** Надзея БУЦНОВІЧ, Яўген РАГІН; **аглядальнікі рэдакцыі:** Дар’я АМІЛЬКОВІЧ, Надзея КУР’ЯЙКА, **папулярная звестка (нумар пашпарта, дату выдання, кім і калі выданы пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас:** Аўтарскія рукапісы: Пётр ВАСІЛЕЎСКІ, Алег КЛІМАЎ; **фотакарэспандант** — Сяргей ЖДАНОВІЧ; **мастацкі рэдактар** — Наталія ОВАД; **карэктар** — Таццяна ПАШЫЎКА. Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41.

Выдавец — Радацкіяна-выдавецкая ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”. **Дырэктар** — СЛАБОДЗІЧ Ірына Аляксееўна; **першы намеснік дырэктара** — КРУШЫЎСКАЯ Людміла Аляксееўна. Прабывае: (017) 334 57 41.

220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.

Аўтары допісу паведаляюць прозвішча, поўнае імя і імя па бацьку, папярэдняе звесткі (нумар пашпарта, дату выдання, кім і калі выданы пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рукапісы не рэдакуюцца і не вяртаюцца. Меракванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. *Матэрыялы на правах рэкламы.

© “Культура”, 2019. Наклад 3378. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці.

Паўлісаная ў друку 09.08.2019 ў 18.00. Замова 2627.

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавецтва “Беларускі Дом друку”.

ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. Пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

Пад эгідай Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь і Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа 13 жніўня а 16-й гадзіне, у дзень памяці Песняра, на Вайсковых могілках адбудзецца памянальны мітынг і ўскладанне кветак да яго магілы.

63 гады таму пайшоў з жыцця народны паэт Беларусі Якуб Колас (Канстанцін Міхайлавіч Міцкевіч). У тая дні здавалася, што разам з ім сыходзіць у мінулае цэлая эпоха. Аднак, дзень памяці Песняра і сёння збірае ў доме-музеі і на Вайсковых могілках прыхільнікаў творчай спадчыны знакамітага пісьменніка.

Талент Песняра выключны і феноменальны, нібы лучыцца з Нябёсамі, а адданасць яго свайму народу і Бацькаўшчыне зусім роўная, выяўленая ў канкрэтных зямных справах. І жыццё па-

“Твой сад цвіце...”

Дзень памяці Якуба Коласа

эта — узор і прыклад для ўсіх, хто хоча пакінуць добры след пасля сябе, паслугаваць Айчыне незалежна ад таго, якой справе сябе прысвяціць.

Класік нацыянальнай і сучаснай літаратуры, аўтар паэтычных шэдэўраў, педагог, літаратурны крытык, публіцыст, перакладчык, вучоны, дзяржаўны дзеяч, чалавек вялікай і шчодрой душы — такі быў Якуб Колас ва ўспрымання сучаснікаў. Такім ён застаецца і сёння ў сьвядомасці беларускага грамадства. Дзейнасць знакамітага пісьменніка, яго роля і значэнне ў нацыянальным духоўным адраджэнні беларусаў высока ацэнены нашчадкамі. У сталіцы і на радзіме Якуба Коласа, на Стаўбцоўшчыне, а таксама ў

мясцінах, звязаных з жыццём і дзейнасцю Песняра, вітаюць наведвальнікаў музея пісьменніка. Чым далей, тым больш спраўджаюцца радкі беларускага паэта Пётруся Броўкі, прысвечаныя Якубу Коласу: “Твой сад цвіце ў радаснай краіне, ягоны шум прасторамі звінчы, і доўга будзеш ты пад небам сінім ісіці, спяваць, паэт, і жыць, і жыць”.

Удзел у жалобнай імпрэзе прымуць члены сям’і Якуба Коласа, літаратары, грамадскія дзеячы, мастакі, навукоўцы, прыхільнікі творчай спадчыны народнага паэта Беларусі.

Паводле паведамлення Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа.

Аршанская перспектыва

Мы працягваем публікацыю матэрыялаў пра развіццё культуры аршанскага рэгіёна. Сённяшняя падборка летніх навін тычыцца ўдасканалення бібліятэчнай і музейнай справы. Дапамогу ў падрыхтоўцы гэтай хронікі аказалі рэдакцыі дырэктар Аршанскай ЦБС Аксана Кулагіна і дырэктар Музейнага комплексу гісторыі і культуры Аршаншчыны Юлія Камарова.

Летняе чытанне.

Quiz — гэта спаборніцтва

Яўген РАГІН

Цэнтральная бібліятэка адзначыла 6 чэрвеня 120-годдзе з моманту свайго заснавання і 220-годдзе з дня нараджэння Аляксандра Пушкіна, імя якога яна носіць. Установа ў чарговы раз запрасіла сяброў: чытачоў і калег-творцаў усіх узростаў і многіх прыхільнасцяў. Таму апрача вершаў гучала на свяце і цудоўная музыка.

13 — 14 чэрвеня Цэнтральная бібліятэка імя Аляксандра Пушкіна стала базай для Рэспубліканскай школы дырэктараў бібліятэк. Арганізавалі мерапрыемства Міністэрства культуры краіны, Аршанскі райвыканкам, Нацыянальная бібліятэка Беларусі і Аршанская цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма. “Школьнікам” на два дні сталі кіраўнікі і спецыялісты абласных і цэнтральных бібліятэк (усяго каля 150 дэлегатаў). Аршанская бібліятэкары дзяліліся досведам камп’ютарызаваных сваіх устаноў і іх падключэння да віртуальнай чытальнай залы НББ. Гэтай падзеі быў прысвечаны грунтоўны артыкул на старонках “К”.

Цягам амаль усяго чэрвеня ў рамках праграмы летняга чытання “Востраў Чыталія на планеце Лета” ў бібліятэках Аршанскай ЦБС было праведзена 13 творчых сустрэч з сябрамі Саюза пісьменнікаў Беларусі.

30 чэрвеня супрацоўнікі Цэнтральнай бібліятэкі, аршанскія пісьменнікі Канстанцін Нілаў, Тамара Краеўская і Алена Кучынская разам з работнікамі філіяла Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы сабраліся ў вёсцы Ляўкі — знакамітым маляўнічым лецішчы Песняра, каб

У Ляўках.

выказаць даніну павагі яго творчасці, таленту і адзначыць дзень нараджэння класіка.

25 ліпеня супрацоўнікі дзіцячай бібліятэкі імя Уладзіміра Караткевіча, Цэнтральнай бібліятэкі імя Аляксандра Пушкіна, разам з работнікамі Літаратурнага музея Уладзіміра Караткевіча зладзілі ля помніка Караткевічу літаратурныя чытанні з удзелам мясцовых літаратараў, інтэлігенцыі і школьнікаў.

На Дзень горада і Дзень Незалежнасці Рэспублікі Беларусь супрацоўнікі Аршанскай ЦБС арганізавалі культурна-адукацыйную праграму “Квітней, зямля бацькоў маіх!” Дзве акцыі запомніліся асабліва. Падчас першай “Пажаданні роднаму гораду” ахвотныя выказвалі свае пажаданні на сардэчках, падчас другой “Дай пяць любімаму гораду” ахвотныя пакідалі адбіткі далоняў на святочным плакаце.

Як пашырыць інфармацыйны кругагляд чытача і сістэмна вёсці прафілактыку шкодных звычак? Для гэтага ў бібліятэцы імя Максіма Горкага распрацавана праграма па ўзаемадзейні з цяжкамі падлеткамі. Да прыкладу, праведзены quiz (спаборніцтва ў вёсцы Ляўкі — знакамітым маляўнічым лецішчы Песняра, каб

пра наркаманію, выступалі ўрачы і святары.

Цяпер — пра клопат музейны. Музейны комплекс гісторыі і культуры Аршаншчыны апошня паўгода шчыльна супрацоўнічае з Нацыянальным гістарычным музеем Рэспублікі Беларусь. Да прыкладу, у дзень вызвалення Оршы ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў у Аршанскай гарадской мастацкай галерэі Віктара Грымыкі дэманстраваліся плакаты часін Вялікай Айчыннай вайны. Дагэтуль калекцыя пабывала ў Францыі і карысталася там незвычайнай папулярнасцю.

Дарэчы, карцінная галерэя ўрэшце набыла якаснае асвятленне для сваіх калідораў. Такім чынам экспазіцыйная плошча значна павялічылася. Прынамсі, факсімільныя выданні геаграфічных карт XVI — XVIII стагоддзяў (таксама падтрымка Нацыянальнага гістарычнага) глядзеліся вельмі выгадна.

У зону віртуальнай вандроўкі па гістарычным цэнтры Оршы, разлічанай для мабільных тэлефонаў і планшэтаў, трапілі чатыры ўстановы Музейнага комплексу. Кожнай даецца дакладнае апісанне. У выніку прыброст наведвальнікаў значна павялічыўся.

K

Мінская бронза для лідскай святыні

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1.)

Карыстаючыся выпадкам, мы пагутарылі з дырэктарам камбіната Таццянай Івановай. Яна паведаміла, што камбінат ведаюць і за межамі Беларусі. Не так даўно тут выконвалі заказ для Малдовы — помнік ахвярам рэпрэсій. Па яе словах, для краіны-замоўцы гэты аб'ект вельмі важны, знакавы. А паколькі ў Малдове няма вытворчасці, каб адліць 12-метровую скульптурную кампазіцыю, звярнуліся да Беларусі. Замоўцы нашай працы задаволеныя.

Зараз на камбінате робіцца помнік для Абхазіі. Ён ужо адліты ў бронзе. Сам скульптар адтуль родам, але жыве ў Беларусі. Гэта яго другая радзіма. Зараз камбінат працуе з Масквой. Выйгрышы тэндэр на стварэнне комплексу воінскіх пахаванняў у Мышцічах. У Мінску зрабляць гранітныя пастаменты і бронзавыя выявы. Высокая якасць работ і прымальны кошт робяць наш камбінат прывабным для замежных заказчыкаў.

Варта згадаць, што ў Беларусі ў адрозненне ад шэрагу іншых колішніх савецкіх рэспублік зольшага захавана матэрыяльная база для рэалізацыі буйнамаштабных творчых праектаў. Гэта відаць і на прыкладзе нашага камбіната. У іншых краінах буйныя вытворчасці падзялялі на дробныя, а мастакі маюць хіба маленюкі ліцейкі пры творчых майстэрнях. Так што гэта яшчэ адна з прычын рынкавай прывабнасці Скульптурнага камбіната БСМ.

Задалі мы Таццяне Мікалаеўне і пытанне пра якасць бронзы. Рэч у тым, што ад майстроў старэйшага пакалення можна пачуць, што "няма таго, што ранш было". Маўляў, за савецкім часам выкарыстоўвалася сапраўдная мастацкая бронза, а цяпер... На што тая адказала, што мастак, які ўсё жыццё працуе з металам, можа адчуваць пэўныя нюансы. Але ўвогуле, колькі існуе камбінат, бронза на ім аднаго ДАСТу. Зразумела, пры неабходнасці можна дадаць у асноўны сплаў нейкія кампаненты, каб, напрыклад, павялічыць цяжкасць. Гэта нармальна рэч і істотна на структуру бронзы не ўплывае.

Было да спадарыні Таццяны і дыяланцае пытанне пра функцыю пацыны на бронзе. Паціна на бронзе ўтвараецца ў любым выпадку, адказала яна. Але колер пацыны можна карэкціраваць у адпаведнасці з аўтарскай задумай.

Ці ёсць у працы пры жорсткіх тэхналагічных рамках месца эмацыйнасці? Ці бывае так, што робіць тэхнічны спецыяліст сваю звычайную справу, але пры гэтым адчувае, што спрыяе з'яўленню шэдэўра?

— Ведаецца, — адказвае спадарыня Таццяна, — у нас уся прадукцыя аўтарская. Кожны выраб — твор, павоіму цікавы, павоіму складаны. Мы кожную рэч прапускаем праз сябе, за кожную перажываем, кожнай ганарымся. Так што тут цяжка нешта вылу-

Сяргей Аганая апрацоўвае скульптуру.

чыць. Адзінае, калі трапляюць аб'екты вельмі вялікага памеру. Тады паўстаюць тэхнічныя цяжкасці. А так тое, што тычыцца самой работы, дык мы самі захапляемся і натхняемся тым, што робім.

І апошняе пытанне — пра кадры...

— Нашы супрацоўнікі — творчыя людзі. Кожная скульптура, да стварэння якой яны маюць дачыненне, падвышае іх уласны рэйтынг. Яны маюць ўсе падставы спадзявацца, што іх імёны застануцца ў гісторыі мастацкай вытворчасці.

Дарэчы, майстры, што працуюць на камбінате — гэта яшчэ савецкая школа.

Асобнай установы, дзе б рыхтавалі ліцейшчыкаў, увогуле няма. Людзі прыходзяць да нас на працу і навуваюцца ўсюю ў працэсе работы. Зразумела, лепей прыбываць гатовага майстра, чым рупіцца пра ягонае навучанне. Мы гэта разумеем, і робім так, каб унікальныя спецыялісты мелі працу на радзіме, а не шукалі яе за мяжой. І там іх, дарэчы, мала.

Да слова, аўтары помніка Гедыміну Сяргею Аганая і Вольга Нячай ужо думаюць пра ўшанаванне памяці яшчэ аднаго героя нашай нацыянальнай гісторыі — Вітаўта. Найлепшым месцам для помніка ўладару, пры якім наша сярэднявечная дзяржава дасягнула найвышэйшай магутнасці, на іх думку мусіць быць Гродна.

K

Тэатральным гурманам прысвячаецца

Тым, хто жыве ад восені да восені ў чаканні тэатральных прысмакаў вышэйшага гатунку, можна пачынаць рух у бок кас: Міжнародны форум тэатральнага мастацтва "ТЭАРТ" абвясціў сёлетнюю праграму. З 20 верасня па 8 кастрычніка аматары канцэнтрату з найлепшых пастановак змогуць пабачыць чатыры спектаклі міжнароднай праграмы з Літвы, Францыі, Грузіі, Германіі і 11 мерапрыемстваў у рамках шоукейса Belarus Open.

Настасся ПАНКРАТАВА

Штогадова арганізатары змяняюць слоган мерапрыемства. Дзевяты "ТЭАРТ" заклікае на "Канцэнтрат": гэтым вызначэннем падкрэсліваецца, што форум дазваляе адчуць максімальную прысутнасць тэатра ў жыцці Мінска і яго жыхароў. Складальнікі фестывальнай афішы абяцаюць наведвальнікам канцэнтрат смелых рэжысёрскіх рашэнняў, правакацыйных ідэй, актуальных тэм, яркага выканання і новых эмоцый.

На праграму Belarus Open было пададзена 32 заяўкі, аднак у шорт-ліст трапіла ўсяго восем

прэзентацыя праектаў "Тэатр сацыяльнага даследавання". Лабараторыя сацыяльнага тэатра ECLAB, HUNCHtheatre і брэсцкі калектыў "Крылы халопы" распаўсюдзілі чаму лічаць тэатр магчымым механізмам для змянення ў грамадстве.

Дарэчы, з 2-га па 8-га кастрычніка ў рамках традыцыйнай "Школы ТЭАРТ" пройдзе рэжысёрская лабараторыя пад кіраўніцтвам швейцарскага пастаноўшчыка Дэні Майфера. Удзельнікам воркшопа прапнуюць папрацаваць над эскізам спектакля па п'есе "Рычард III" Уільяма Шэкспіра. Па выніках лабараторыі абудзецца публічны паказ работ.

У міжнароднай праграме значыцца нямецкая "Адзісея" ад рэжысёра Анту Рамэра Нуньеса, французскі "Піксель" ад харэографы Марыя Мярзука і "Паветра" французскага рэжысёра і пастаноўшчыка Дэні Майфера, літоўская "Плошча герояў" Нацыянальнага драматычнага тэатра ў рэжысуры польскага мэтра Крысціяна Люпы і грузінскі "Сталінград" у марыянетках ад рэжысёра, сцэнарыста, мастака, скульптара Рэзо Габрыядзе.

Нагадаем, што арганізатарамі IX-га Міжнароднага форуму тэатральнага мастацтва "ТЭАРТ" з'яўляюцца Цэнтр візуальных і выканальніцкіх мастацтваў "АРТ Карпарэйшн", ААТ "Белгазпрамбанк", ААТ "Газпрам трансагаз Беларусь". Форум абвясціў пра прытрымцы Міністэрства культуры Беларусі і Мінгарвыканкама.

У рамках беларускага шоукейса ўпершыню пройдзе

K

Страта

Жнівень. Смерць працавае сваё страшнае жыво, падкошваючы жыцці дзеячаў культуры, якія маглі б яшчэ зрабіць у мастацтве і педагогіцы вельмі і вельмі многа. Днямі мы развіталіся назаўжды з п'яністкай Наталіяй Ташчылінай, якой у канцы ліпеня споўнілася 66 гадоў. Дзве ракавыя шасцёркі?

У Наталіі Ташчылінай было шмат іншых, куды больш значных лічбаў. Дацэнт Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, яна выкладала таксама ў Рэспубліканскай гімназіі-каледжы пры гэтай вышэйшай установе. І падрыхтавала безліч та-

ленавітых, адораных і проста здольных музыкантаў. Адных толькі лаўрэатак званняў сярод яе вучняў — больш за сотню. У розныя часы ў яе вучыліся Алег Бабій, Ёсіп Сяргей, Андрэй Шычко, Ганна Гетманава і Настасся Падзнякова, якія склалі фар-

тэп'яны дуэт. Тактоўная, далікатная і адначасова настойлівая, яна займалася з юнымі і маладымі п'яністамі, як і большасць кансерваторскай прафесуры, і па раскладзе, і па раскладам — у свой вольны час. Яна шчыра дзялялася вопытам, набытым і ва ўласным канцэртаванні, і ў колішнія гады сваёй вучобы ў знамітага Рыгора Шаршэўскага, па класе якога яна скончыла нашу кансерваторыю, а потым — Міхаіла Васкрасенскага, пад кіраўніцтвам якога стажыравалася ў Маскоўскай дзяржаўнай кансерваторыі.

Адзначаная нагрудным знакам "За ўклад у развіццё культуры Беларусі", Наталія Іванова мела стос

грамат ды ўсялякіх узнагарод міністэрстваў, міжнародных конкурсаў ды іншых творчых устаноў не толькі Беларусі, але і Германіі, Італіі, Літвы, Латвіі, Расіі, Румыніі, Францыі, Чэхіі, Эстоніі, Японіі.

З яе сольных выступленняў мне больш за ўсё запаміналася прэм'ера Канцэрта для двух фартэпіяна з аркестрам Генрыха Вагнера. Яна іграла разам са сваім мужам — народным артыстам нашай краіны Ігарам Алоўнікавым, дзеля якога ў канцы 1970-х і пераехала ў Мінск. А гэты твор, пры ўсім сваім зіхатненні і заліхвацім бляску, далёка не просты. У ім вядомы беларускі кампазітар угадваў сваю джазавую маладосць,

паведзеную ў даваеннай Польшчы, а пасля, у гады Вялікай Айчыннай, у ансамблі Леаніда Уцёсава, дзе наш Генрых Матусявіч, да ўсяго, быў яшчэ асабістым джазавым канцэртмайстрам дачкі кіраўніка — Эдзіт Уцёсавай. У пасляваенны час, калі распаўсюдзілася фраза: "Сёння ты іграеш джаз, а завтра Родіну продаш", кампазітар пра гэта не згадваў. І толькі ў эпоху перабудовы раптам напісаў гэты Фартэпіяны канцэрт № 4, прызначаны для двух раяляў і, па сутнасці, біг-бэнда. Сап-

раўдны сімфаджаз! Салісты прыпаднелі яго з усёй апантанасцю. Паміж імі было і негаласное саборніцтва, і неверагоднае паразуменне, і падтрымка адно аднаго — усё тое, што яднала іх і ў жыцці.

Цяпер Ігар Алоўнікаў застаўся без сваёй паловы. Аўдавелі і шматлікія выхаванцы Наталіі Ташчылінай. Але памяць пра выкладчыка і музыканта будзе жыць — не толькі ў сэрцах, але і ў зрэбных вей запісах, нотных рэдакцыях, апрацоўках, навукова-метадычных даследаваннях. Светлая памяць!

Надзея БУНЦЭВІЧ

K

Калектыў Беларускай дзяржаўнай філармоніі выказвае свае спачуванні Народнаму артысту Беларусі Ігару Уладзіміравічу Алоўнікаву ў сувязі са смерцю яго жонкі, выдатнай выкладчыцы Наталіі Івановай ТАШЧЫЛІНАЙ.

Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

Большасць беларускіх музеяў размешчаны ў прыстасаваных памяшканнях, якія да гэтага мелі іншую функцыю. Толькі для некаторых, найбольш важных для краіны ці рэгіёна, рабіліся выключэнні. Такім чынам запланаванае ўзвядзення спецыяльнага будынка для Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь на сталічным праспекце Пераможцаў па вызначэнні для культуры — падзея надзвычайная. Пра тое, чаго чакае музей ад навацельнага карэспандэнту “К” распавёў дырэктар Нацыянальнага гістарычнага Павел САПОЦЬКА.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

**У ЦЭНТРЫ —
АРТФАКТ**

Больш як 5000 квадратных метраў будзе задзейнічана толькі пад пастаянную экспазіцыю Нацыянальнага гістарычнага. Зараз у будынку на Карла Маркса, 12 немагчыма размясціць паўнавартасную экспазіцыю, прысвечаную гісторыі нашай краіны. Тут выстаўлена меней аднаго адсотка таго, што музей мае. А ў новым будынку экспазіцыя прыме недзе 15—20 адсоткаў усіх збораў, якія знаходзяцца ў фондасховішчах музея. У Нацыянальнага гістарычнага самы вялікі музейны фонд у Беларусі: больш 470 тысяч адзінак захоўвання. Складаецца ён з 58 калекцый.

— Мы зможам паказаць гісторыю праз музейны прадмет, і што для нас вельмі важна, безумоўна трымаць баланс унікальных гістарычных артэфектаў і розных мультымедыяных рэальнасці, віртуальных сродкаў і гэтак далей. Цэнтрам увагі стане музейны прадмет, артэфект гісторыі і культуры.

Да распрацоўкі канцэпцыі экспазіцыі прыцягнулі экспертаў, якія прадстаўлялі Нацыянальную акадэмію навук, Беларускі дзяржаўны і Педагагічны ўніверсітэты, Універсітэт культуры і мастацтваў. Музейшчыкі кантактавалі са спецыялістамі ідэалагічных структур, з гісторыкамі, археолагамі, музейнымі мастакамі, дызайнерамі, зразумела — з архітэктарамі. На базе Нацыянальнага гістарычнага музея спецыяльна быў створаны Экспертны савет, які разглядаў

**РАКА ЧАСУ,
РАКА ЖЫЦЦЯ**

Паводле слоў спадара Паўла, візуальны вобраз будучага будынка ў 3D фармаце ўжо ёсць. У наяўнасці і вельмі добры дызайн экспазіцыі, распрацаваная Мастацкі камбінат Беларускага саюза мастакоў. Менавіта ён выйграў тэндар на распрацоўку і ўжо падрыхтаваў архітэктурна-мастацкае рашэнне. Гісторыя Беларусі паказана праз рэкі. Яны пранізваюць усю экспазіцыю. Уздоўж рэк нараджаюцца і развіваюцца цывілізацыі. Рэкі — гэта камунікацыі, шляхі зносін. Мы гаворым “рака жыцця”, “рака часу”, “рака памяці” — гэтыя сэнсы таксама прысутнічаюць у вобразным рашэнні экспазіцыі, якая адлюстроўвае гісторыю і культуру нашай краіны ад першабытнага ладу, ад з’яўлення першых людзей на нашым абшары да сённяшняга дня.

Галоўны архітэктар будынка Алег Арсеньевіч Вараб’ёў, заслужаны архітэктар Рэспублікі Беларусь, ад пачатку быў у шчыльным кантакце з калектывам музея, прыслухаўся да прапанов і пажаданняў. Праз гэта, як мяркую Павел Сапоцька, атрымаўся сінтэз выдатнага архітэктурнага аб’екта і ўнікальнай экспазіцыі. Так бы мовіць, не два маналогі, а плённы дыялог. Недзе, па просьбе музейшчыкаў, мяняліся калоны, пераносіліся перагародкі, недзе “ўразаліся”, недзе пашыраліся.

Нацыянальны гістарычны: другое нараджэнне

Мы зможам паказаць гісторыю праз музейны прадмет, і што для нас вельмі важна, безумоўна трымаць баланс унікальных гістарычных артэфектаў і розных мультымедыяных рэальнасці, віртуальных сродкаў і гэтак далей. Усе гэтыя тэхнічны навацыі дадатковымі і будуць. Цэнтрам увагі стане музейны прадмет, артэфект гісторыі і культуры.

экспазіцыю цалкам, а таксама яе чынікі. Адбылося пяць пасяджэнняў савета. У яго ўвайшлі вядомыя ў краіне людзі, заўвагі і прапановы якіх аказаліся вельмі дарэчнымі.

Акрамя таго актыўна вывучаўся замежны досвед. Супрацоўнікі за апошнія гады пабывалі ў вядучых музеях Расіі, Польшчы, Казахстану, Арменіі, Амана, наведвалі Кітай, іншыя краіны. Там вывучалі вопыт не толькі стварэння экспазіцыі, але і сістэмы фондасхоўвання, у прыватнасці, тэхналогіі менавіта адкрытага захоўвання экспана-

таў, што зараз актыўна практыкуюцца за мяжой. Такую ж сістэму плануець уведзіць і ў нашым музеі. Вельмі цікавым уяўляецца досвед працы з рознымі катэгорыямі наведвальнікаў, арганізацыі музейнай працы з людзьмі з абмежаванымі магчымасцямі.

**НАША ГІСТОРЫЯ,
НАМ ЯЕ І ТРАКТАВАЦЬ**

— Вельмі цікавае было стажыроўкі нашых музейшчыкаў у Польшчы, музеях Варшавы і Гданьс-

Артэфекты, якія абавязкова ўвойдуць у новую экспазіцыю музея.

Фота Алега ЛУКАШЭВІЧА і Аляксандра АЛЯКСЕЕВА

ка. Мы раіліся з замежнікамі па цікавых для нас тэхнічных пытаннях, — кажа спадар Павел. — Але што тычыцца трактоўкі нашай нацыянальнай гісторыі, дык тут нам замежныя эксперты не патрэбныя. Наша гісторыя — нам яе і трактаваць.

Пры стварэнні канцэпцыі, структуры, тэматыка-экспазіцыйнага плана музей супрацоўнічаў з навукоўцамі з Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

— Наведвальніку найперш павінна быць цікава. Ён мусяць атрымаць агульнае ўражанне аб краіне і выйсці з музея з думкай, што гэта моцная, дынамічная дзяржава са

свайёй культурай, багацейшай гісторыяй, з уласнай нацыянальнай ідэяй, унікальнымі асобамі і героямі. Са сваім і пантэонам, шляхам і курсам, — падкрэслівае Павел Сапоцька, і дадае, што музей мае вялікае ідэалагічнае значэнне. — Таму пільная ўвага надаецца перыяду абвешчання незалежнасці і станаўлення найноўшай дзяржаўнасці. І праз розныя артэфекты, прадметы і праз экспазіцыю ўвогуле хочам паказаць чаго мы дасягнулі як Рэспубліка Беларусь за нядоўгі час, што прайшоў з 1991 года.

Вымалёўваецца цікавая нацыянальная экспазіцыя, заснаваная на нацыянальным матэрыяле і абгрунтаваная нацыянальнай ідэяй.

**УЖО Ё НАСТУПНЫМ
ГОДЗЕ**

Будоўля музея мусяць распачацца ўвесну будучага года і завяршыцца праз два — два з паловай гады.

Увогуле супраць з архітэктарамі музейшчыкі задаволены. Архітэктар прыносіў у музей планы, і розныя структурныя падраздзяленні — проста пісалі на іх свае каментарыі, рабілі нейкія ўмоўныя абазначэнні, якія надалей улічваліся ў праектаванні.

— Цяпер увогуле ўяўляем, якім будзе кожнае з памяшканняў. Інфармацыйныя тэхналогіі ў нас будуць, але ў балансе. Зараз людзі хочуць усё ж такі дакрануцца да гісторыі, да артэфекта. Таму зноў паўтараю: у цэнтры — музейны прадмет.

Музей шчыльна працуе з рэзідэнтамі Парка высокіх тэхналогій, з калегамі з краін Садружнасці. У экспазіцыі шмат інсталацый — Першая Сусветная, Напалеонаўскія войны, Краснасельскія шахты і іншае. Плануецца стварэнне дзвюх музейных прапораў. Адна з іх прысвечана этнаграфіі, другая — нумізматыцы. Нумізматычны кабінет акраза па сістэме адкрытага фондазахоўвання. Паўстанцкі залы для часовых выстаў, дэпазітарый, канферэнц-зала, лекцыйнай зала са сцяйна-трансформерам. Будзе магчымасць праводзіць і навуковыя канферэнцыі, і канцэрты, і літаратурныя вечарыны, прэзентацыі. Асобны пакой прызначаны для заняткаў з дзецьмі. І абавязкова будуць створаны ўмовы для людзей з абмежаванымі магчымасцямі.

І яшчэ плануецца прэзентацыйная зала з вялікім экранам для дэманстрацыі кароткага фільма пра Беларусь. Зараз музейшчыкі працуюць над ягоным зместам. З гэтага фільма і распачнецца экскурсія па музею.

Шпацыр на... колах

Куды вядуць
шляхі
велаэкскурсій

Сёння набіраюць усё большую актуальнасць ідэі пашырэння здаровага ладу жыцця і клопату пра прыроднае асяроддзе. Сістэмы пракату веласіпедаў і самакатаў дазваляюць знайсці і арандаваць такі экалагічны транспарт амаль у любой кропцы горада. Тым не менш, у Мінску экскурсіі на веласіпедзе ладзіць на пастаяннай аснове толькі адна невялікая група энтузіястаў. Мы паспрабавалі разабрацца, якія выклікі і перспектывы паўстаюць сёння і могуць паўстаць у будучыні перад арганізатарамі велаэкскурсій і турыстамі, якія хочуць спалучаць любоў да паездкаў на веласіпедзе са спасціжэннем гісторыі горада і даследваннем цікавых мясцін.

Антон РУДАК

ЯК ЯНЫ ДА ГЭТАГА ДАКАЦІЛІСЯ

Стваральнік праекта “Менскі велапацыр” Раман Абрамчук пачаў займацца экскурсіямі, бо яму заўжды падабалася паказваць людзям свой горад і вандраваць па іншых мясцінах і краінах. Пачыналася з таго, што праводзіў па цікавых кутках Мінска сваякоў, якія прыехалі пагасціць, а скончылася тым, што пайшоў і заўважэнне на права працаваць экскурсаводам — было тое ў 2007 годзе. Але яшчэ сем гадоў пасля гэтага ён вадзіў пешыя экскурсіі, і толькі потым наважыўся спалучыць любімую працу з кананем на веласіпедзе.

Хаця ідэя праводзіць у Беларусі менавіта велаэкскурсіі прыйшла да Рамана ўжо даўно — падчас падарожжаў па Еўропе, дзе ў вялікіх турыстычных цэнтрах стала ладзіцца экскурсіі на самых розных відах транспарту — не толькі на звычайных веласіпедзе, але і на тандэмах, якімі могуць кіраваць двое і больш чалавек, а таксама на самакатах, граскутэрах і так далей. Тым часам, у Мінску яшчэ пяць гадоў таму адбываліся толькі пешаходныя і аўтобусныя экскурсіі. Гэта здзіўляла і спараджала мары аб велаэкскурсіях.

Калі ў 2013 годзе адна з прыватных кампаній хацела праспансараваць велаэкскурсіі па нашай сталіцы, то арганізатары сутыкнуліся з тым, што гатовых да гэтага экскурсаводаў проста не знайшлася — усё гды адмаўляліся ад удзелу ў такім праекце. Пагалзіліся толькі Раман Абрамчук і Павел Каралёў — і за месяц правіль дзясяткі экскурсій, якія карысталіся вялікім попытам.

Акурат тады Раман урз’езд задумаўся над магчымасцю арганізоўваць велаэкскурсіі пастаянна і распрацоўваць для іх сталыя маршруты. Час да наступнай вясны прайшоў за планаваннем, падрыхтоўкай і стварэннем інтэрнэт-сайта, а ўвесну 2014-га, акурат з пачаткам

чэмпіянату свету па хакеі, распачаў сваю дзейнасць “Менскі велапацыр”. З тых часоў і да сёння ён застаецца адзіным праектам, у межах якога экскурсіі на веласіпедзе ладзіцца на пастаяннай аснове.

КАРЫСЦЬ ДЛЯ РОЗУМУ І ЦЕЛА

Арыентаваліся перадусім на публічныя экскурсіі — то бок, публікавалі іх спіс на месці. Такім чынам “Менскі велапацыр” працуе і сёння.

Адным з першых з’явіўся маршрут “Мінскія хіпаны”, прысвечаны субкультурам горада 1970 — 1980-х. Карыстаюцца папулярнасцю праекты, звязаныя з гісторыяй нацыянальных меншасцяў: “Мінск мусульманскі”, “Мінск аўрэўскі”. “Менскі велапацыр” прапаноўвае зірнуць на горад з самых розных ракурсаў падчас экскурсій “Мінск кінематографічны”, “Мінская конка”, “Велаягісторыя сталіцы”. Ажно тры экскурсіі прапаноўваюць па Лошыцы: дзённую, начную і сезонную — зімовую. Усіх маршрутаў і не пералічыш, іх ужо больш за 30. Публічныя экскурсіі “Мінскі велапацыр” ладзіць не толькі па горадзе, але і ў ваколіцах Заслаўя, Раківа, Волмы, Вязынкі, Раўбічаў, Барысава... Для замежнікаў яны праводзіцца на французскай, польскай і англійскай мовах.

Сёння, калі пашыраюцца і набіраюць папулярнасць сістэмы шрынгу веласіпеду ды самакатаў, і знайсці ды арандаваць сабе “колы” можна проста з дапамогай смартфона, удзел у велаэкскурсіях робіцца яшчэ больш зручным і даступным.

Перад пачаткам экскурсіі з удзельнікамі праводзіць інструктаж і азнаёмляюць з вытрымкамі з правіл дарожнага руху. Усе маршруты перад іх запускам старанна правяраюць на бяспечнасць, а падчас экскурсій гід заўжды мае пры сабе аптэчку са сродкамі аказання першай медыцынскай дапамогі. У адпаведнасці з патрабаваннямі ПДР, дзедзі да 14 гадоў могуць удзельнічаць у велаэкскурсіі толькі з прысутнасцю бацькоў, а да 18 —

ужо і без бацькоў, але з іх пільмовага дазволу.

Акурат у гэтыя дні “Менскі велапацыр” запускае экскурсіі па Мінску на электрасамакатах, а таксама часам яны ладзіцца на лыжах альбо байдарках. Праўда, самакат у параўнанні з веласіпедам мае як свае плюсы, так і мінусы. Паездка на веласіпедзе патрабуе актыўных рухаў нагамі, што больш спрыяе здароўю і амартызуе ўздзеянне леббы — а на самакаце чалавек, фактычна, проста стаіць, прымаючы на сябе ўсе ўдары і штуршкі. Да таго ж, самакат, з-за сваіх малых колаў, патрабуе даволі роўнай паверхні, што вельмі абмяжоўвае магчымасці перасоўвання. Але з іншага боку, едучы на веласіпедзе, экскурсант вымушаны больш засяроджвацца на кіраванні транспартным сродкам, чым на экскурсіі — а вось на самакаце працеей сканцэнтравана акурат на тым, што гаворыць і паказвае экскурсавод. Так ці іначай, усе праекты “Менскага велапацыра” заснаваны на імкненні палепшыць экалагічны стан наваколя і спрыяць прапагандзе здаровага ладу жыцця.

СТАРТАВАЦЬ НА ЗЫБІЦКАЙ

Сёння ў планах у “Менскага велапацыра” — абзавесці ўласным павільёнам, дзе будзе захоўвацца ўвесь неабходны рэкавіт: ровары, інструменты для іх абслугоўвання і рамонтавання, аптэчка, гукаапаратура... Месца было абранае ў цэнтры горада, бо менавіта адсюль зазвычай стартуюць экскурсіі праекта. Некаторы час арганізатары спрабавалі ашукаць памяшканне на першых паверхнях дамоў у цэнтры горада, але безвынікова — і тады вырашылі займаць для гэтай мэты свой фургон. Калі пачалі раіцца з мастакамі, прыйшлі да высновы, што фургон усё ж таксама будзе не найлепшым рашэннем, і тады з’явілася ідэя паставіць павільён, аформлены належным чынам, так, каб ён упісаўся ў атмасферу гістарычнага цэнтра. У выніку гэтая ідэя была ўхваляеная Мінгарвыканкамам, які рэкамендаваў арганізаваць мэтавы аўкцыён за права арандаваць пляцоўку на вуліцы Зыбіцкай.

Стваральнік “Менскага велапацыра” падкрэслівае, што на Зыбіцкай сёння багата аб’ектаў грамадскага харчавання, але перадусім гэта частка гістарычнага цэнтра, і там нарэшце мусіць з’явіцца элемент, які будзе падкрэсліваць турыстычны характар месца, звязаны з экалагічнасцю і здаровым ладам жыцця. Эскіз павільёна выканаў дызайнер Максім Осіпаў, які ўжо вядомы сваім рэалізаваным праектам афармлення леташняга каляднага кірмашу на мінскай плошчы Свабоды. На даху павільёна будучы змешчаныя фігуры знакамітых мінчукоў на веласіпедзе — даскладна вядома, што сярод іх і граф Чапскі, астатнія кандыдатуры яшчэ абмяркоўваюцца.

На думку Рамана Абрамчука, адна з галоўных праблем Мінска сёння заключаецца ў тым, што гарадская прастора арыентаваная на тое, каб зручна было перадусім аўтамабілістам, а не пешаходам — а ў ідэале пажадана, каб сталася наадварот. Як кажа экскурсавод, у гістарычны цэнтр горада варта закрыць доступ для масавага аўтатранспарта, каб гэтыя кварталы былі месцамі для апачынку і цішыні, дзе можна ўратавацца ад стрэсу і забруджанага паветра.

Застаецца спадзявацца, што павільён для велаэкскурсій з’явіцца ў гістарычным цэнтры Мінска і стане для мінчукоў і гасцей сталіцы адпornaым пунктам на шляху да экалагічнага спазнання горада.

К На здымку: Раман Абрамчук падчас экскурсій “Менскага велапацыра”.

Дзяжурны па нумары

Музей ва ўласным двары

Днямі па дарозе дадому без дай-прычыны завітаў у Асмалоўку. Наогул, люблю туды завітаць цягам васьмі многіх гадоў. Ціха, атмасферна. І вечарам там зазвычай — ні душы. Гэта мне нават падабаецца, а вось іншым — мяркуючы па ўсім, не надта. Пакуль што мантра пра турыстычны патэнцыял гэтага ўтульнага раёнкіца, якая доўгі час несупынна вымаўляецца ўсімі “неабяжарнымі грамадзянамі”, турыстаў Асмалоўцы не дадала. Яно зразумела: на сёння ім там проста няма чаго рабіць.

Ілья СВІРЫН

Што ні кажы, але ўсеагульная ўвага да гэтых дворыкаў была абумоўлена найперш весткай пра іх хуткі знос. Пасяярныя жыхары і актыўнасць у справе аховы спадчыны экалагічна маштабную кампанію, якая ўключала мноства карысных складнікаў. Даследаванні, экскурсіі, сожжы і артыкулы ў СМІ, прысвечаныя архітэктуры гэтых мясцін... Рост “нізавой” актыўнасці насельніцтва раёна, якая вылілася ў шчырыя і цёплыя дваравыя святы... Асмалоўка займела нават своеасабліваю міфалогію. Ды, уласна, і сваю назву таксама — хаця сёння яна ўжо здаецца спрадвечнай.

У выніку, бадай усіх удалося пераканаць, што зносіць гэтыя кварталы нельга. І як шчаслівы фінал — сёлётная пастанова аб наданні большай частцы гістарычнай забудовы статусу гісторыка-культурнай каштоўнасці. Ды, на жаль, пасля гэтага і ўвага, і актыўнасць прыкметна знізіліся.

Але проста захаваць — гэта замала. Таму спыняцца на дасягнутым ніяк не выпадае. Як падаецца, Асмалоўка павінна і надалей заставацца платформай для праграмаў (хай сабе, і камерных) урбаністычных праектаў і лакальных ініцыятываў.

Што ж можна зрабіць сіламі “простых смяротных”? Ды яшчэ ўлічваючы адпачатную канцэпцыю: не парушаць атмасферу побытавай утульнасці. Адпаведна, без тлумных лавак і каварань, без глянцы і “Зыбіцкай”.

Думаецца, сёе-тое можна. Прыкладам, у Львове ёсць даволі ціхі і атмасферны раёнчык Падзамка — куды больш старажытны за цяперашні цэнтр. У ліку яго адметнасцяў — не толькі першыя ў горадзе храмы, якія датуюцца XIII — XIV стагоддзямі, але і два “дваровыя” музеі. Адзін з іх, Двор-музей СССР, мае даволі простую ідэю: усе ахвотныя прыносяць туды непатрэбныя рэчы прамінулай эпохі. Другі куды больш прачулы — Музей і забітых цэаў. Насяляюць яго дзсяткі плошчавыя і пластыкавыя львак, мядзведзю, кагоў ды розных іншых персанажав, гаспадары якіх даўно ўжо выраслі.

Такія музей ўражваюць не звышкаштоўнымі артэфактамі або эфектыўнай экспазіцыяй, але чалавечай цэльнасцю. Бо стваралі іх самі мясцовыя жыхары, не абязнанія ў метадалогіі і, зразумела ж, не абцяжараныя бюджэтам. Стваралі найперш для сябе, у сваё задавальненне. І яно відаць. Ды прываблівае.

Без сумневу, падобных ініцыятываў можа быць процьма, рэсурсы для ўвасаблення яны патрабуюць зусім небагата. Але пры гэтым надаюць не надта “выразнаму” ў плане сваіх адметнасцяў раёну прывабныя ды інтрыгуюныя для людзей старонкі “рысы твару”. І развіваюць той вобраз Асмалоўкі, які ўжо ўдалося стварыць у грамадскай свядомасці.

Спраўды, вельмі важна каб праект “Асмалоўка” не супынна меў развіццё — як гэта адбываецца, напрыклад, з фестывалем месца Sprava і ўвогуле ініцыятывай “Теразгаруці” колішняга Чарэйскага графства. Бо калі развіцця мы не дачакаемся, тады абцяжараны ператварыць “састарэлы” забудову ў гарадскую адметнасць выканаць не ўдасца...

І наступным разам грамадскасці будзе куды складаней пераканаць прагматычных дзядзькоў у тым, што некае іншае “гістарычнае ламача” варта захоўваць, а не зносіць у пень ды забудоваць вызваленае месца шматпавярховікамі.

Без сумневу, праект “Асмалоўка” — пілотны. І ад яго поспеху шмат што залежыць.

“На ўсе мае словы ёсць дакументальнае пацверджанне”, — фатограф Сяргей КАЖАМЯКІН, сустракаючы нас у сваёй кватэры, адразу дэманструе ўнужальную фотаабліятку. Стос кніг, альбомаў, у якіх адзначаюцца аўтары беларускай фатаграфіі, раздаюцца журналістам, каб мы маглі перанаканіцца на свае вочы, што Мінская школа фатаграфіі — не выдуманьны феномен. Знакаміты альбом Photo Manifesto: Contemporary Photography in the USSR, на вокладцы якога фотаздымак “Дачка” самога Сяргея Кажамякіна, каталог калекцыі мінскіх аўтараў, выдадзены Музейна-выставачым цэнтрам “РОСФОТО”, “Гісторыя еўрапейскай фатаграфіі”, дзе ёсць аддзел, прысвечаны беларускаму фота... Гартаючы старонкі, можна толькі здзіўляцца, як жа да гэтай пары ў нас няма свайго Музея фатаграфіі.

— Сяргей Іванавіч, — пачынаем адразу інтэрв’ю, — падставай да вас прыйсці, прызнацца, стала сёлета выстава ў Svan-Harrys музеі, з фонду шведскага Hasselblad цэнтра. Чулі, што на ёй экспанаваліся вашы работы. Ці гэта праўда? “Праўда”, — адказвае аўтар слынных фотасерыяў “Дзіцячы альбом”, “Блакітныя матылькі”, “Фантомныя адчуванні”, “Ментальныя дрэвы”, фатограф, які пра гісторыю беларускай і сусветнай фатаграфіі можа распавядаць бясконца. Але наша размова атрымаецца не толькі пра гэта.

Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ /
Фота Вольгі КІРЫЛАВАЙ

— Мы падрыхтаваліся і працягалі канцэпцыю праекта, у якім прымалі ўдзел вашы творы. Яна надзвычай цікавая. Куратарам выставы выступілі знакаміты нідэрландска-шведскі аператар Хотей ван Хайтэма, зорка сусветнага кіно, які працаваў на такіх стужках як “Інтэрстэлар”, “007. Спектр”, “Джонкерк” ды іншыя. Славутага кінематографіста напрасілі выбраць з калекцыі Hasselblad цэнтра трыя работы, што яго зачэпілі. Хайтэма спыніўся на ідэі погляду — і так сфарміравалася экспазіцыя Here’s looking at you, у якую патрапілі і фотаздымкі з “Дзіцячага альбома”. Як вы дазначалі, што работа, так бы мовіць, “у ігры”? Ды, увогуле, як вашы фатаграфіі апынуліся ў фондах такой славутай установы?

— Дзякуй за пытанне. Мае работы апынуліся ў шведскім цэнтры ў далёкіх 1990-х. У 1998 годзе там прайшла вялікая выстава трох мінскіх фатографаў — Галіны Маскалёвай, Ігара Саўчанкі і мяне. Вось тады трыя фатаграфіі і патрапілі ў калекцыю Hasselblad цэнтра. Што і казаць — гэта адно з самых значных дасягненняў у маёй біяграфіі, пра якое і не мог памысліць. Непасрэдна да нашай выставы ў гэтых сценах выстаўляўся Роберт Франк.

Матылёк як няпросты сімвал

Час зменаў Сяргея Кажамякіна

— А выстава Хайтэма ў Svan-Harrys музеі?

— Ну, гэта ўжо працяг таго поспеху. Прызнацца, я мог і не даведацца, што выстава адбываецца, гэта праца з гатовай калекцыяй, калі б арт-інстытуцыя не звязалася са мной наконт маіх фотаздымкаў. Яны хацелі іх задзейнічаць у якасці візітных выяў праекта. Калі б не гэтая акалічнасць, падзея магла прайсці міма. А так я даведаўся, што мае работы зноў, як вы кажале, “у ігры”. Нагалаю, што Хайтэма абіраў з больш як 3000 фатаграфій, што знаходзіцца ў калекцыі Hasselblad цэнтра. А гэта такое сусветства як Ёзаф Кудэлка, Анры Карышэ Брэсон, Рычард Аведон ды іншыя. У экспазіцыю патрапілі 192 работы, і не толькі мае, як я гдаваў ужо — Ігара Саўчанкі і Галіны Маскалёвай. Я ім паведаміў — яны ўзрадаваліся. Канешне, калі даведваешся пра такое, гэта акрыляе! Выстава, да ўсяго, атрымала выдатны водгукі — і гэта прыемна ўдвая.

— Сяргей Іванавіч, а чаму публіка, наша грамадства, не ведае пра талі поспехі мінскай фатаграфіі? Выбачайце, пытанне амаль дэлегантскае...

— Гэта пытанне я магу адрававаць і вам, шануюныя калегі. Напэўна таму, што ў нашым грамадстве фатаграфія пакуль не

ўспрымаецца як від мастацтва. Яна не лічыцца каштоўнаасцю роўнай, скажам, жывапісным, літаратурным творам. А паміж тым, узліт яе на прыкладзе Мінскай школы фатаграфіі албыўся і быў прызнаны за мяжой у 1980 — 1990-х гадах. Я падрыхтаваў вам пералік выданняў, што пацвярджаюць гэта. Дынак рэзюме, што маіх высілкау, каб распавесці пра тое на шырокую аўдыторыю, відавочна не дастаткова. Хоць я намагаюся рабіць гэта кожны раз пры магчымай нагодзе.

— А чаму так адбылося, што мінская фатаграфія “страціла” менавіта на мяжы 1980-х?

— Калі казаць агулам, то дзякуючы тром рэчам. Першая — настаўнік і той асяродак, у які трапляеш, і дзе фарміруешся як аўтар. Другая — час. І трэцяя — цікавасць да нас з Захаду. Усё супала і “страціла”. Але хаць падкрэсліць, што мы ў дадзеным выпадку гаворым пра палкам канкрэтных людзей, фатографаў, якім удалося адштурхнуцца ад савецкай аматарскай фатаграфіі, выйсці на іншы мастацкі ўзровень.

— Давайце тады спачатку. Распавядзіце, калі ласка, пра першы чынік, пра настаўніка...

— У маім выпадку гэта знакаміта “Студыя — 3” пры фотаклубе “Мінск”, якой кіраваў Валерый Лабко. Валерый зрабіў вельмі нечаканы крок для таго ча-

су: набраў на курсы людзей не па прыныцы “гатовы фатограф”, а “цікавы чалавек”. Слухачу зусім не абавязкова было ўмець фатаграфаваш, — ён проста мусіў быць развітой, інтэлектуальнай асобай. Далей, праз асаблівую атмасферу, што панавала падчас навування, праз размовы, дыскусіі, ды нават праз музыку, Валерый дапамагаў нам раскрыцца. Памятаю, як мы даведаліся пра Барыса Грэбеншчыкава, Лоры Андэрсан, іншых выканаўцаў... Ён даў нам такія рэчы, якія па савецкім часе былі нязвяданыя, новыя. Усё гэта разам нас разнаволіла. Тэхналогію засволілі вельмі хутка — а там далей пачалі рабіць фатаграфіі і выстаўляцца, нават проста на вуліцах.

— Гэта быў час “пераменаў”?

— Можна сказаць і так. Але напачатку быў асяродак. Мы сталі мысліць іначай, а потым пачалі падштурхуваць адзін аднога ды прымудляць розныя рэчы, прыёмы, мастацкую мову, алэкватную часу. Нас не цікавіла якасная, глянцавая карцінка.

— І што гэта за прыёмы?

— Мы эксперыментавалі з імпрэсіяністычным “спантаным” таніраваннем, калі на фотаздымак даюцца рознакаляровыя плямы, шпрыхі. Потым нам падабалася, так званая, “сапсанная выява”, калі на ёй бацныя сляды часу — драпіны, пацёртасці. Выкарыстоўвалі секвенцыі,

аб’яднаны выяву і тэкст. Словам, вынаходзілі выразную візуальную мову, на якой маглі размаўляць пра сваё стаўленне да свету, што змяняецца. Праца з архівамі, у тым ліку, ананімнымі. Свой “Дзіцячы альбом”, у прыватнасці, я знайшоў на сметніцы — хтосьці выкінуў фотаздымкі дзяцей, зробленыя ў дзіцячым садку. Дзяўчынка на фота былі апранутыя ў снягурчак, хлопчыкі — у гусар. Я паглядзеў на здымкі невядомага мне фатографа — і штосьці там убачыў, нейкую мадэль асяродка, які сам сябе ўзнаўляе. І вырашыў аформіць тое, для кагосьці — смецце, у асэнсаваную канцэптуальную работу. Рэакцыя была рознай, але магу сказаць без ілжывай сціпласці: серыя сталася адной з самых запатрабаваных у беларускай фатаграфіі. Ды і куратар Хайтэма абраў на выставу менавіта яе.

— Вельмі цікава, а што было далей? Ці далі шлённыя эксперыменты?

— Далей адкрыліся межы. У Маскву сталі прыязджаць куратары з Еўропы, Амерыкі, цікавіліся тым, што тут адбываецца. Пайшла пагалоска, мы паехалі да іх знаёміцца з чамаданамі сваіх работ. У выніку — творы Уладзіміра Парфянка, Галіны Маскалёвай, Уладзіміра Шахлевіча, Ігара Саўчанкі, мае па невядомых прычынах сталі албрацца ў каталогі і выставы. Я кажу “па невядомых”, але гэта не зусім так: мы да таго часу ўжо сфарміраваліся як мастакі. Пачалі пазедкі — у Данію, Фінляндыю, Германію, ЗША... А потым каталог, што вы зараз трымаеце ў руках, алкрўў дзверы ў шведскі Hasselblad цэнтр.

— Уражвае.

— Мы не проста патрапілі ў час, мы яго схалпілі, аллюстравалі. Наш прадукт апынуўся ў трэндах сусветнага развіцця мастацтва. Можна сказаць, што хваля нас вынесла, але мы былі да яе гатовыя.

— Цікава, а вось гэтыя прыёмы, што вы выкарыстоўвалі ў 1980 —

1990-х, іншыя фатаграфы імкнуліся задзейнічаць?

— Сёння тымі прыёмамі ўжо карыстацца ўвесь свет. Яны ўсе ёсць у фоташопе, калі ласка. А талды гэта ўсё нараджалася літаральна з анічога — ды шмат значыла. “Спантаннае” таніраванне давала экспрэсіі здымку. Візуальныя шумы — драпіны, пацёртасці падкрэслівалі і “шум” часу. Сёння гэта ўсё больш прыёмы дзеля прыёму.

— А праца з архівамі? Цікава, што вы асабіста выкарыстоўвалі не толькі анімічныя архівы (як у выпадку з “Дзіцячым альбомам”), але і сямейныя. Тая ж серыя “Блакiтныя матылькі”...

— Гэта 1992 год. Сёння серыю б кваліфікавалі як праца з памяццю. А талды рабіў усё інтуітыўна. У “Блакiтныя матылькі” я імкнуўся асэнсаваш, неак эмацыйна адрагаваш на гісторыю, лёс маіх башкоў. Мой тата ў 17 гадоў пайшоў на вайну — ваяваў на Курскай дудзе. Пасля Перамогі служыў яшчэ сем гадоў — не апускалі. А далей пачаліся пераезды — ад Курьельскіх выступаў да Венгрыі. Мае башкі пражылі ўсё жыццё з верай у камунізм. Яны былі разумнымі людзьмі, але аддана неслі ідэі, што ў іх уклілі. Калі прыйшлі 1990-я, яны абсалютна не арыентаваліся ў тым жыцці, што вірвала наўкол. Я заклаў у гэтую серыю цэлы комплекс супрацьлеглых, складаных эмацый.

— Вашы башкі як матылькі?

— Матылькі тут такі няпросты сімвал. Бышам невялікае, эфемернае, але тое, што з часам становіцца вялікім і пагрозлівым. Я зманіраваў выявы матылькаў і фотаздымкі маіх башкоў. На сутыке вобразаў, мне падаецца, нараджаецца штосыці новае.

Архіў вельмі глыбокая рэч, калі з ім працаваць. Сёння, заўважаю, большасць фатаграфіяў выкарыстоўвае архіўныя выявы як своеасаблівы элемент дызайну.

■■■■

— Можам зрабіць выснову, што адметнасцю ваших работ 1980 — 1990-х стала глыбокае асэнсаванне часу і новая мастацкая мова. Але сёння тыя прыёмы, што вы выкарыстоўвалі, здатны задзейнічаць кожны другі. Як галды адрозніць сапраўдны твор мастацтва ад падробкі?

— Ну, гэта пытанне нагляднасці і выхавання. Калі мама з ранніх гадоў водзіць дзіця па музеях, галерэях, дзе дэманструюцца сапраўдныя творы мастацтва, а не рознага кшталту банальнасці, чалавек вырастае ўражальным, зольным успрымаць складаныя рэчы, а не адно кідка карцінкі. Мы не можам параўноўвацца з культурнымі сталіцамі свету, што зробім, бо такой спадчыні не валодаем. Але давайце паніць тое, што ёсць! Да таго ж, вельмі важна паказваць, прыпаднёсіць у належным фармаце мастацкія творы. З адпаведным святлом, у адпаведнай прасторы. Бо кожны сапраўдны, не пусты, фотаздымак, ды і кожны годны твор, мае сваю энергетыку, унутраную сілу. Дык раскрыйце яе, пакажыце. Не хавайце па кутах, як у нас гэта часам здараецца.

— Сяргей Іванавіч, вы кажашце, што творы мастацтва ўласціва пэўная энергетыка. Што напайняла вашу фатаграфію?

— Акурат энергія змены эпох, уласнага яе адчування. Давайце

зробім вялікую выставу, пакуль яшчэ жывыя прадстаўнікі Мінскай школы фатаграфіі. Я не супраць. Паспрабуем схпаіць гэтую энергетычную пыль. Да каго мне звяртацца? (смяецца)

— Як вы лічыце, чаму ў Расіі, Украіне з’явіліся адпаведныя інстытуты, што збіраюць фатаграфію, працуюць з ёй, а ў нас да гэтай пары няма?

— Няма зацікаўленасці і разумення. У Расіі ўкладваюцца дзяржаўныя грошы ў фарміраванне фотакалекцый, утрыманне адпаведных інстытутаў. Ва Украіне Барыс Міхайлаў — міжнародная зорка, што прадстаўляе краіну на Венецыянскім біенале. Ён як паравоз цягне за сабой цэлую плеяду фотамастакоў. У нас жа няма элементарнага разумення, асэнсавання таго, як з фатаграфіяй можна працаваць. І адсоль — вялікія страты, у тым ліку, і сімвалічнага, і фінансаванага плана. Калі ніхто не фарміруе попыт, не стварае культурны феномен — і прапановы не будзе.

■■■■

— Ці гэта праўда, што вы акурат спрабавалі падагрэць гэты попыт? На адной з фотавыставак-продажаў, што ладзіла Беларускае аб’яднанне фатаграфіяў, вы аанілі сваю работу ў прыстойную суму. Кажуць, былі абураныя...

— Было такое (смяецца). Трэба ж камусьці неак баламуціць нашу прастору. Я прынёс на выставу-продаж свае работы з вядомага вам “Дзіцячага альбома” і паставіў кошт у 1500 долараў. А ўлічваючы тое, што галерэя, у якой ладзілася мерапрыемства, аўтаматычна забірае сабе 50 працэнтаў, кошт адпаведна павялічыўся ў два разы. Я не думаю, што хтосыці з наведвальнікаў купіў бы маю работу па такім кошце, але для мяне прынышчовым быў сам крок — што фатаграфія можа стаяць каштаваць. Абураліся з сітуацыі больш усяго калегі: і што я тут сабе ўявіў! Але я ставіў кошт мэтаанакіравана: бо калі мы не будзем паніць сябе — ніхто і нас не ааніць.

— Падтрымліваем. Вось мы зараз загаварылі пра рынак, і адразу хочацца ўзгадаць тропкі забутую гісторыю пра тое, як вашы здымкі і здымкі некаторых мінскіх фатаграфіяў былі выстаўлены на аўкцыён Сотбіс. Не падзлісяея, што гэта была за сітуацыя? Гэта не міф?

— Зусім не міф (смяецца). Аднак сітуацыя, насамрэч, была не з лепшых, шчыра кажучы. Пайшоў з жыцця адзін замежны калекцыянер фатаграфіяў, уладальнік прыстойнага збору савецкага фота. Яго сваякі выставілі калекцыю на про-

даж. Так, на аўкцыёне Сотбіс. Але рынак не падрыхтаваў — і проста выставілі на продаж усе работы, як кажучы, тышчушы палычам у неба.

— Што адбылося?

— У выніку, чыесыці творы купілі, чыесыці — не, калекцыя была расфарміравана — і я бы сказаў, што замест цэлснага збору, атрымалася зборная салянка. Мараль гэтай гісторыі такая, што закон на ўсіх рынках аднолькавы. Ствараецца попыт — і потым прапаноўваецца тавар. А тут права было парушана, адпаведна, і попыт — адносны.

З аднаго боку, бясконцае множанне выяў, з іншага — адсутнасць мастацтвазнаўчай школы, якая дазваляла б выбудоўваць іерархію. Усе роўныя. І класікі, і пачаткоўцы.

— Але ці можна даведацца, з якой лічы пачыналіся таргі?

— Заўважым, аўкцыёнам кошт пачынаўся з некалькіх тысяч і дасягаў дзясяткі тысяч долараў за здымак, у залежнасці ад імя аўтара і ўнікальнасці фота. Аднак калекцыя ў выніку была парушана. А за яе можна было атрымаць больш, на маю думку.

Ды вяртаючыся да пытання, чаму ў нас да гэтай пары так усё дрэнна з фатаграфіяй, адзначу: пакуль у прасторы краіны не з’явіцца аўтараўтратная арт-інстытуцыя, якая, умоўна кажучы, вызначыць: вось гэта фатаграфія, ўлічваючы ўсе яе якасці, каштуе 5000 долараў і кропка, — вялікіх зрухаў не выпадзе чакаць.

— Сяргей Іванавіч, а што, на ваш погляд, менавіта зараз адбылася ў цэлым з фатаграфіяй? Лічбавае рэвалюцыя яе сапсавала?

— Так, у значнай ступені адбылася яе візуальная інфляцыя. З аднаго боку, бясконцае множанне выяў, з іншага — адсутнасць мастацтвазнаўчай школы, якая дазваляла б выбудоўваць мастацкі іерархію. Усе роўныя. І класікі, і пачаткоўцы.

— Гэта добра?

— Магчыма і добра для нейкага развіцця асяродку, не нашага. Калі б у нас быў музей фатаграфіяў, фатаграфічная галерэя, а так падобна

на сітуацыю вечнага абнулення гісторыі.

Пачатковец не бачыць ні адпаведных кніг па фатаграфіі, ні альбомаў беларускіх аўтараў — і лічыць сябе першым.

■■■■

— Сёння мы шмат казалі пра час, яго энергетыку, ды вось у мяне такое канкрэтнае пытанне: а чаму ў сучасным беларускім мастацтве, у мастацкіх колах, рэдка асэнсавана Другая сусветная вайна, тое, які след яна пакінула ў нашым грамадстве? Магчыма, некаторыя практы нам проста невядомыя?

Мы не проста патрапілі ў час, мы яго схпаілі, адлюстравалі. Наш прадукт апынуўся ў трэндава сусветнага развіцця мастацтва. Можна нас вынесла, але мы былі да яе гатовыя.

— Андрэй Лянкевіч працуе з гэтай тэмай. У яго ёсць праект “Бывай, Радзіма!” Спадчыну Першай сусветнай вайны даследуе Андрэй Мацур. Вядомы праект пра Першую сусветную Аляксея Шынкарэнка і Волгі Рыбчынскай “Архіў сведкі вайны”. Але вы маеце рацыю, гэтых прыкладаў, можа, і недастаткова.

Калі мы ўзновім гісторыю фатаграфіі, дык даведаемся: ваенныя фатаграфы не мелі права захоўваць негатывы. Тое, што яны здымалі, карэспандэнты муслілі аддаваць у адпаведныя службы. Аднак я ўтэўню, што хтосыці з фотакараў усё ж такі захоўваў матэрыял, нават рызыкавалі патрапіць пад трыбунал. Цікава было б гэты пласт невядомай ваеннай фатаграфіі адшукаць і павывучаць. Аднак гэта сур’ёзны праект. Тут павінна многае супаць: жаданне аўтара, магчымасці, адкрыты доступ да архіўных матэрыялаў. Цікавая тэма, сапраўды.

— А вось сённяшні, так званы, паварот да 1990-х. Людзі ўзнаўляюць музыку 1990-х, падзеі таго часу, ды і мода 1990-х становіцца актуальнай. Як вы лічыце, працягваецца настальгія? Ці час 1990-х грамадству трэба цяпер неак асэнсаваш?

— Мне падаецца, што гэта — своеасаблівае вяртанне да пэўнай кропкі перамен. Спраба разабрацца, а для кагосыці мо толькі момант “гульні ў 1990-я”. Для мяне асабіста 1990-я каштоўныя празрыстай карцінай мастацкіх іерархій. Былі заўважнымі, бачнымі выбітныя фігуры, асобы ў мастацтве, у фатаграфіі, што задавалі ўзровень. Потым на людзей абрынулася лавіна інфармацыі, і разабрацца — хто і чаго варты — стала праблемаматычна. Я на сабе адчуваю гэта ўздзеянне інфармацыі. Калі міжволі цябе зацягвае ў інфармацыйны вір, з якога складана вырвацца.

— Цяперічына вас як мастака прываблівае, цікавіць?

— Я магу вам распавесці пра свой апошні вялікі праект — “Ментальныя дрэвы”. Шпацы-

руючы па горадзе, знайшоў такое нечаканае месца — лакуну, дзе раслі некалькі маладых дрэўцаў. На пэўныя з іх трапіла сонечнае святло — і яны раслі, зелянелі, на іншыя — толькі часткова. І яны выглядалі квольмі ў параўнанні з іншымі. Мяне гэтае месца проста заваражыла. Я здымаў жыццё тых дрэўцаў на працягу года. А потым зрабіў праект. Фотаздымкі былі размешчаны на адмысловых пласцінах, а самі пласціны замацоўваліся на канструкцыях, убудаваных у роўнальны рэшткі сухога дрэва. (Мы яго знайшлі ў лесе, аніякіх вырубак, не думайце (смяецца). Ствараўся такі эфект, што крона дрэўцаў — фатаграфічная, празрыстая, тая, ад якой засталася амаль што адно цені. І вось гэтыя пні, на якіх “стаяць” выявы. Ад дрэваў застаўся хіба ўспамін. Зразумела, тут ёсць і экалагічная павестка, як бы сёння казалі, але праект таксама пра час, яго метафізіку і туктапынасці.

— Калі не памыляемся, праект стаў часткай вялікай выставы “Палавы комплекс” у Гомелі?

— Усё верна. І гэта сапраўды ўдача, што была магчымаць належным чынам яго ўвасобіць. Рабочыя цягалі сухастой з лесу, пілавалі яго, таксама ўдалося добра надрукаваць фотавывявы. Сёння я атрымваю прапановы да ўдзелу ў пэўных выставах, і дзякую, што гэтыя прапановы ёсць, але часам тройчы падумую ці варты ўцягвацца. Бо магчымасці ў нашых інстытутах, мякка кажучы, невялікія, усё мусяць рабіць самі мастакі — а калі ўвасобленне ідэі дрэннае, то не варты і брацца.

— Але пра штосыці зараз думайце?

— Ёсць у мяне тут архіў аднога прадпрыемства познесавецкіх часоў, усё намагаюся да яго падступіцца. Мучаюся: няк не магу падабраць ключы, канцэптуальны ход да гэтага матэрыялу. У цэлым вагаюся: а ці патрэбна ўсё тое каму-небудзь?

— Сяргей Іванавіч, калі глядзець на вашы работы, можна падсумаваць, што вас заўжды цікавіла такая тонкая вібрацыя, плёнка часу. У “Дзіцячым альбоме” вы праз анімічныя фота дзіцяці паказалі надзвычайна савецкага грамадства, ды нават больш шырока — момант убудавання маленькай асобы ў соцыум. У “Блакiтныя матылькі” імкнуліся ўгледзецца ў свядомасць сваіх башкоў, увогуле, у тое, што фарміруе свядомасць пакалення. Вось у “Ментальных дрэвах”, здаецца, паднялі тэму ўрбанізацыі, а паміж тым прапанавалі праект-мелтажысту пра жыццё і смерць. Яшчэ раз вернемся да павестькі: сёння вы не бачыце ў нашай прасторы — і медыйнай, і сацыяльнай — штосыці такое, што не пакідае вас абыякавым?

— Складана адказаць. Вы задаеце правільнае пытанне, але тут ёсць яшчэ такі чыннік, які асабісты час. Ён, бывае супадае з агульным часам — вось гэтым медыйным, знешнім — і ты знаходзіш адпаведную мастацкую мову, каб яго выразіць, а бывае — не. Зараз я не адчуваю такога супадзення. Вы маеце рацыю, тут вельмі тонкія рэчы пераплятаюцца... Можна быць, штосыці зменіцца. Але пакуль — мяне больш цікавіць мінулае.

Пытанні задавалі:
Антон РУДАК, Вераніка
МОЛАКАВА, Іна НАРКЕВІЧ,
Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ.

Кожны год у Санкт-Пецябургу ладзіцца міжнародны фестываль краін СНД і Балты "Сустрэчы ў Расіі", на якім я сёлета прысутнічаю. Звычайна ў яго праграме — спектаклі рускамоўных калектываў з былых савецкіх рэспублік. Сёлета гадоўнай разыканай праграмы стала пастаўка "Рускі раман", якую літоўскі рэжысёр Аскарас Каршунас ажыццявіў у Рускім тэатры Літвы. Беларуска, што плануеці сваёй адпачынальнай праездом праз Вільнюс — у ім самім, можна ўнесці гэты спектакль у план абавязковых наведванняў.

Цяжка быць жонкай генія

Песю "Рускі раман" напісаў Марыя Івашвічус, адзін з вядучых літоўскіх драматургаў. Яе паліць адбываюцца ў апошнім месці жыцця Льва Талстога. Але ў цэнтры твора не ставіцца расійскі пісьменнік, а яго жонка Софія Андрэеўна. У 1917 годзе рэжысёр Міхаілаўс Карбуўскіс узяў гэтую п'есу на сцэне Маскоўскага тэатра імя Маякоўскага. Вынік атрымаўся шыкоўна — тры "Залатыя маскі" (у тым ліку Івашвічусу за "лепшую працу драматурга"). Неўзабам сваю трыаўку гэтыя прывапуць славыту Каршуноса.

Сцэнаграфія Ірыны Камісаровай пераносіць дзеянне ці то ў залу кананна, ці то ўласна ў вагон цягніка. І нездарма: менавіта ў апошнім Талстой назаўсёды з'ехаў з Яснай Паліяны — ад жонкі і насустрач смерці. Праз сіцну пракладзеная чыгуначнае палатно, якое сыходзіць у неба. Не дзіва, што сваякі Льва Талстога размаўляюць з ім як з небажыхаром, звяртаюцца ўверх. Хоць класік рускай літаратуры памірае ў фінале, фактычна спектакль — гэта размова з пісьменнікам ужо пасля яго смерці. А вось паліць, што адбываецца на сцэне, нагадвае нам ці то часам нават пекла. Дзяці, якія стаяць па баках сядзення, увуголе нагадваюць труны, у якіх не хапае то марганца, то агульнага чэвача. Па агульнай танальнасці спектакль успрымаецца як паражка на таю свет. Пастаўка Каршуноса — велізарнае эпічнае палатно, створанае майстрам. Рэжысёр ювелірна пераключае ўвагу гледача з адной лініі на другую і акраілае самыя розныя праблемы (ад усёмаадноснай бацькоў і дзяцей да стаўнасці паміж

геніем і тымі, хто нібыта знаходзіцца ў цені, але ў рэальнасці сілкуе іх і стварае глебу для творчасці). Канфілікт паміж Львом Мікалаевічам і Софіяй Андрэеўнай не ў апошняю чаргу тлумачыцца дзіўнасці талстоўства, да якіх узраць прайшоў ён і якіх у выніку не прыняла яна. У першай дзеі "Рускага рамана" Каршуноса чытае налената і тонка паказвае перадумовы ўзнікнення гэтага канфілікту. Тут агульнае знакамства талстоўскага прасцяса, а таксама рэжысёрская моца і пераконанасць, акой крхну не хапае ў другой дзеі. Там на першы план усё больш выходзіць Чарткоў (акцёр Вітаўтас Анужкіс), асобна ювелірна пераключае ўвагу гледача з адной лініі на другую і акраілае самыя розныя праблемы (ад усёмаадноснай бацькоў і дзяцей да стаўнасці паміж

131-шы тэатральны сезон у Магілёўскім абласным драматычным тэатры завяршыўся прэм'ерай. Спектакль "Дзядзька сон" па аднайменнай апавесці Фёдора Дастаеўскага паставіў рэжысёр Міхаіл Лашчыцкі. Яркі, амаль кіялоўны колер, трыгерны пасьпэйд да гледзючых, клясыфіцыраваны, стрэнычны ўнутраны пустацта змяшаньня ў пастаўкоўца хацьчана, як фарбы на палітры мастака.

Героі Лашчыцкага на працягу двух актаў агаляюць пачуцці.

якіх не сыходзіць усменкі, на працягу двух актаў агаляюць сапраўднае пачуцці ад істэртыкі да шынарэй навісці і пагарды. Круцда, здабрасіцца, крывадушна і ганарысця — бачна, што жыццары Мардасаса, невядуча па павятовага гарадка, ведлаюць аб іх не па чутках. Паліць разгортваюцца на фоне імпістай далачнін, а дэкарацыя, якія імгуюць, з'яса, зараснікі балотных траў, змяшчаюць глебае сны. Глыбіня болей набылі сном, у якіх кысе жыццэ, чым рэальнасці. Таму ў спектаклі яна амаль не выкарыстоўваецца, што даволі незвычайна. У пачатку першага акта Мар'я Аляксандраўна (Алена Крыжанос) палівае паран — сэрца з руж, якое апускаецца зверху. У цэнтры яго — невядомая аду-

горы. Напрыклад, бліжэй да фіналу ёсць выдатная парадыйная сцэна, калі палічленкі Талстога запісваюць яго словы, пры гэтым спрабуючы залезці я мага вышэй на чыгуначнае палатно, стаць бліжэй да бажаства.

Акцёры крхну змяшчаюць і атрымліваюцца, што ў канфілікце паміж пісьменнікам і яго жонкай (моцна акцёрская праца Нэллі Савічэнка) вінаваты менавіта Чарткоў. Гэта крхну спраўчае агульнае рэжысёрскае задуму, хоць Каршунас пачае абмеркавання спектакля даказваў аўтару гэтых ралюкоў алвартонас. Маўляў, Чарткоў сапраўды з'ясаў у жыцці Талстога злавысую ролю.

Далам, што акцёр Вітаўтас Анужкіс, які ўвасабляе ролю Чарткова, насамрэч неверагодна абаяльна, таму акцёры ссоўваюцца. Тады назіраць за канфіліктамі не так цікава, бо гледач хутка падказваюць, хто мае рацыю, а хто інаваўты, хто ахвяра, а хто кат.

У канфілікце, у цэнтры якога Талстой, сімпатыя стваральнікаў спектакля на баку Софіі Андрэеўны. Але калі усё і так зразумела, то вельмі складаныя канструкцыі (у тым ліку сюжэтныя — да прыкладу тэатральны дзіцяці Льва Мікалаевіча) часам пачынаюць здавацца лінійнымі, вядомымі, зразумелымі, якіх не патрабуюць такой дэтальнай прапрацоўкі.

Зрэшты пры ўсім спрэчным момантах спектакль Каршуноса на гаду вышэй большасці спектакляў, якія даводзіцца бачыць у Мінску ігтам сезона. Спаладар Аскарас — даўно лічыцца жывым класікам. А што казаць, што класікі (што пісьменнікі, што рэжысёры) не маюць права на неізданы твор?

Данііс МАРЦІНОВІЧ
Фота з сайта Рускага драматычнага тэатра Літвы

Казкі бываюць розныя: вясельні і сумныя, добрыя і страшныя. "Зімовае казку" Шэкспіра, пастаўленаю Алегам Жукідам у Гродзенскім абласным тэатры лялек, можна назваць жывіцавай ды высакародна-смутнай.

Вяртанне гэтага спектакля ў афішу тэатра, які ўпершыню пабываў сімвалікам і яго жонкай (моцна акцёрская праца Нэллі Савічэнка) вінаваты менавіта Чарткоў. Гэта крхну спраўчае агульнае рэжысёрскае задуму, хоць Каршунас пачае абмеркавання спектакля даказваў аўтару гэтых ралюкоў алвартонас. Маўляў, Чарткоў сапраўды з'ясаў у жыцці Талстога злавысую ролю.

Далам, што акцёр Вітаўтас Анужкіс, які ўвасабляе ролю Чарткова, насамрэч неверагодна абаяльна, таму акцёры ссоўваюцца. Тады назіраць за канфіліктамі не так цікава, бо гледач хутка падказваюць, хто мае рацыю, а хто інаваўты, хто ахвяра, а хто кат.

У канфілікце, у цэнтры якога Талстой, сімпатыя стваральнікаў спектакля на баку Софіі Андрэеўны. Але калі усё і так зразумела, то вельмі складаныя канструкцыі (у тым ліку сюжэтныя — да прыкладу тэатральны дзіцяці Льва Мікалаевіча) часам пачынаюць здавацца лінійнымі, вядомымі, зразумелымі, якіх не патрабуюць такой дэтальнай прапрацоўкі.

Зрэшты пры ўсім спрэчным момантах спектакль Каршуноса на гаду вышэй большасці спектакляў, якія даводзіцца бачыць у Мінску ігтам сезона. Спаладар Аскарас — даўно лічыцца жывым класікам. А што казаць, што класікі (што пісьменнікі, што рэжысёры) не маюць права на неізданы твор?

Данііс МАРЦІНОВІЧ
Фота з сайта Рускага драматычнага тэатра Літвы

Часовы і пазачасовае

Паміць пакрысе забівае Леонта.

танчаная марыянэтка прынята і прынісці — гэта італьяна маладога каханна, акой нахаванава таксама ж кароткае жыццё, што і вясноў перынашатам, дзіцькі-пастануці — выражэнне камічнага, нізаво гумару, маскі — італьянны роў, якія выконваюць у жыцці дзі пры дэкарацыі раўніцна-тырана караля (Леонт Аляксандра Бабруйскага), прыгажуні і пакутніцы каралева (Мурмана Ларысы Мікулі), герцога слугі ці вернай служыцы.

Учым яшчэ нельга папракнуты "Зімовае казку", дык гэта ў маральнай састарэласці не дазваляе тое зрабіць рэжысёрскае інтэр-

прэзентацыя п'есы і бездаркова густ, заб'ёды ўласнаі работам Алега Жукіды. Быццам аштупрануўшыся ад прыметніка "зімовае" у назве шэкспірскага трагікамедыі, рэжысёр стварыў спектакль, дэ сапраўды цару зма — час замірання, сну, смерці. Зма — пара стрыманых колераў, і сцэнаграфія спектакля, прыдумана Ларысай Мікінай-Прыабляж, вызначае графічнае супаўненне белга да чорнага. Сумесная работа рэжысёра і мастачкі збудыла вылучаюцца прыгажосцю, нават пэўным эстэтызмам, а "Зімовае казку" дзе прыклад той стрыманай элеган-

тэсты, што за 15 годў "не паліна-ла ні перкам".

Аскетычныя дэкарацыі, тры белыя сціны-выпарадкі з праёмамі-дзверыма і акенімаі, ствараюць вобраз умоўнага палаца і выклікаюць нядулюны асацыяцыі з творамі Раён Мар'яты, а калі ў адным з вокнаў з'явіцца скульптурная выява Апалона, то ў гадува прыходзіць карціна Джорджа дэ Кірыка. Касцюмы ж часткова адпавядаюць модам старэйшай траці мінулага стагоддзя — расквіту ўсё магчымаму "імаду". Іх чорны колер, які дамінуе пры дэкарацыі, прырывае аблічча героўя бы маска, а белы толькі ў рэкія моманты выступае сімвалам радасці ды чысціні. Ён у "Зімовай казцы" ўвасабляе холад, небяспілі і смерць, якая знімае ўсе маскі. Белы паюе ў спектаклі, а нябожчыкі і багі кіруюць гэтай казкай так, як гудзе ледзяным карабём памеры Мамііш. Яны вяршаць сваё прывасуддзе, не караюць — атлючваюць. І іх справядлівасць суворая, быццам зімовае сіжожа. Думасіа, менавіта пра яе непазабяснасць, немагчымасць вярнуць час і выправіць памылкі распавідае Алег Жукіда.

У гэтым спектаклі памерыня не вяртаюцца да жыцця, а час не гоць раны, бо яго паліць не ў стане перамачы прывідаў памыці. Таму ралкі Remember me, but forget my fate з "Піаца Дылона" Пэрсэла, выкарыстана як лейтматыў (музыка Паўла Кандрусевіча), набываюць у "Зімовай казцы" адметны сэнс. "Памыці пра міне" гучыць зямлісцім, а сама памыць робіцца спосабам паказання і пакрысе забівае: дэтык нямомалі стварае Леонта да ступі Герміоны — увабалеіна агульчана і загублена — прыносіць карало смерць. "Зімовае казку", расказана Алегам Жукідам, жорстка ды горкая. У фіналі іначай не бывае: ішчыславі фэаі з усваўліным прабачэннем і гармоніяй магчыма толькі ў італьянм свеце — замку ў скіяным гарах, прыдумана Шэкспірам чароўнай Сішлі. Але ў горкач гэтаі "Зімовае казкі" ёсць і прыгажосць, і гаючая моц, бо сама дзеісныя лёс, што для цела, што для душы, — заб'ёды дэ горкі.

Кацярына ЯРОМІНА
Фота Ганны ПРУДКО

У Рэспубліканскай мастацкай галерэі — Палац мастацтва "Іншы ракурс". У ёй б'юць удзел чальцы секцыі манументальна-дэкаратыўнага мастацтва Беларускага саюза мастакоў. Яны прадставілі свой станковы жывапіс.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ

У гэтым, што прафесіяналы, навучаная робіць маскі, фрэскі, вітражы, калі-ні-калі становіцца да мальбэрта, нічога дзіўнага няма. Я не бачу сёння выразнай мяжы паміж дэкаратыўным мастацтвам і станковым жывапісам (у чым вы можаце пераканацца на традыцыйных сталціных Восенскіх саіонах), а таксама паміж карцінай у раме і манументальным творам. Не аднойчы даводзілася быць свеклам таго, як у нашай мастацкай акадэміі дыпломні-манументалісты абаранялі станковымі карцінамі, праўда прызначанымі для аздобы канкрэтных інтэр'ераў. Зтааю, што жывапіс Георгія Паўлюскага і Мікалая Селепуха не менш выразны і самабытны за іх графічныя аркушы. Шкаўя ўзору пластыкі не аднойчы дэман-

Нешта губляем, нешта набываем

Васіль Матушэвіч. "Штыль".

запрактуе, а значыць і перспектывы класічнай школы манументальна-дэкаратыўнага мастацтва палюцца нудыямі. Восі і становіцца манументалісты станкавістамі. Золыша вымушана, але некаторыя знаходзіць у станковым фармае магчымасть пабываць рэчачына ў іншым ракурсе.

Такім творам мне ўвабляецца, да прыкладу, Аляксандр Некрашэвіч. Ягоныя карціны — гэта станкавізм высокага гаўну. Акцэнт робіцца на, так бы мовіць, графічнай прамаўляючы выразнасці выяў. Традыцыйнаму манументальнаму мастацтву гэта не ўласна. Але вярнулі дзі карціна гпаара Аляксандра насамрэч манументальна і дэкаратыўна адначасна. Гэтыя карціны можна перавесці ў фрэскі без страпы выразнасці.

За кошт арыганальнай тэмаіі звалек па-завіду пакрысе Васілія Зынько. Ён харыстаецца аскетымі фарбамі і дэкарацыяна дэкаратыўнага эфекту. Тэмаіка для Зынько — справа друсына. Гэта наліпер прыгожыя рэчы, якімі можна ўпрыгожваць і офіс, і грамадскі будынак, і жытло.

Памітаю дыпломную работу Ларысы Макутні (абаранялася ў 1998 годзе на "Дзвінштына Еўропа") — той Еўропа, якую, як вядома, скарэў Зёус, прыкінуўшы быком. На карціне Ларысы Еўропа — дзівуныка, якая, нібыта, прадрувае сваё будыночнае. Пікалігамі, які працяваюць яшчэ ў дыпломнай рабоце, стаў важным чынікам ёе творчасці. Ён выразна агульчана ў сталых творчых мастацкі. На выставе Ларыса Макутні прадставіла мастацковыя кравіды, які асымтэна ралкі нахаванава на ілюстрацыі спыненага часу.

Пасуе сусанай архітэктуры геаметрычны абстрактным Валіяніна Нуднона, свабодныя формы жывапісу Станіслава Гурскага, аптычна ілюзі Валерыя Чайкі. Ілія Малазуба можа легендарнага аўтамабілі з такім жа замілаваннем, як Уладзімір Зленка романтичныя кравіды, які выявілацца прысутнасць ліба ўскосна ці ўвогуле "за кадрам". Леб Отычскі скарыстоўвае ў жывапісе прыёмы, запавязаныя ў фотарграфіі. Тое, што ён робіць, і насамрэч бліжэй да графічнага мастацтва. І гэта ігты адно свелганне рамантысісі межаў у наймалейшых сучаснага мастацтва.

У сёння-раглізе выставы ёсць словы пра тое, што прыносіць манументальнае мастацтва Беларусі прагучыцца на традыцыйнае, захаваўшы Гэрымія Валішчана, Аляксандра Кілішэнка, Міхайла Савікіна, Уладзіміра Стальшонакам. Магчыма, у нейкай ступені гэта так. Аднойчы рэабілітацыя не зніска, і нават калі не трапіць ішоўна на юныя, жыць у паслявадомасці. Толькі я не ўпэўнены, што сённяшняе "манументальнае" прыйсціцца да дэстабоды з'яданнага мэтрам. У іх творчасці агульчана гэта Аскалоў (нашкі каўчакі, глабальскай ізаляцыя). Яны жыві ў нашай краіне, прывіталі дзеля гледаючы, але прадставіць творчы патэнцыял прафесіяналаў, якім, на жаль, нявжаста выпадае працаваць паводле сваёй бавады спецыяльнасці. Наўрад ці будзе б'юцца ў савецкай эпосе... Нешта губляем, нешта набываем.

Немалая частка экспазіцыі складалася з твораў, гледачам ужо знаёмым. Гэта натуральна, бо мэля выставы не ў тым, каб заніграваць гледаючы, але прадставіць творчы патэнцыял прафесіяналаў, якім, на жаль, нявжаста выпадае працаваць паводле сваёй бавады спецыяльнасці. Наўрад ці будзе б'юцца ў савецкай эпосе... Нешта губляем, нешта набываем.

Страшэнны сон у яркіх фарбах

ліна, якая па форме нагадвае след ад нажа. Незагойная рана на сэрцы дачкі Зіны (Вераніка Баранав) абярэсцана потым супраць яе самой і ўсого дома Маскалёвых. Пад наіскам маці дзівуныка паддаецца на ўчынак, які засугноўвае вядомае, хоць і пакутуе ад гэтага сама. Кнізь жа, ропа якога выдатна выконвае артыст Магілёўскага абласнога тэатра лялек, дэдукаваны артыст Рэспублікі Беларусь Мікалай Снешчыні, існуе ў паравальным свеце, прычым даволі даўно, і нават не можа адрозніць сон ад рэальнасці. Наогул, ён больш нагадвае экспанат, чым персанаж. Урыўкі ўспынаюць і страх — адзіны, што можа ў прыняцці ім рашэнняў німа адыкватнасці.

Касцюмы героўяў і сцэнаграфармленне (за іх адказны сам рэ-

жысёр) зроблены ў яркіх колерах. Акрамя таго, з'яса разгучы артыст утасмай на ўсе больш-менш камічныя моманты. І, дарэчы, жанчына пастаўкоўца пазначаны як трагікамедыя, але ўжо да завяршэння першага акта мы разумеам, што на сцэне адбываецца сапраўды трагедыя. Перажэ менавіта тое, насколькі адульчана і змяшайна героі перажываюць свой бой, і насколькі смеемня яго падаецца жывым. Усменскі персанаж акцёраў інаваўты істражым аінгаркам.

Першы акт, асцёбіла прыезд кнізні ў Марысэў, — дэволі зыгнутаў. Не вельмі ўдалай паліавае сціна, дзе Зіна (Вераніка Баранав) выконвае рамана для кнізні, — выкананне, якое за дэдуку рэжысёра павіна быць праксікута напругай і ўдзішнем ад сілкі, на жаль, выклікае неадвер. Аднак жа музычнае афармленне

спектакля, кампазітарам якога з'яўляецца вядомы амаатар Эўра-аўра рэжысёр Кацярына Аверкава, удалае, у некаторыя моманты яно супаўноўвае агульны настрій дзеіня, а ў некаторыя — дапамагае яго стварыць.

Амаль увесь другі акт адбываецца на фоне валакнага лялек, які ўспрымаецца даволі незвычайна. Агульчана сэрца з агульчана, якое маці Зіны палівае ў першым акце, іно застэпа на залым фоне, на пярнім жам знаходзіцца напіс памерам ва ўсё стуну — "я гэты горад", а па абодвух баках з'яўляюцца жылы, адзін у аліні паляюва да тых, што ўпрыгожваюць Магілёўскі мост. Таму наліць можа быць прычыннае кіраўнічае "я люблю гэты горад", агульчанава дэля магілёўскага гледача, але, хутчэй, счытаецца як страшнае "я — гэты горад", а

значыць, я — частка ўсёх падзеяў, якія тут адбываюцца, намераў у яго жьбароў, бо я — такі ж жьбар.

Вынаходзіць сваё праблуненне — уласная Міхаілу Лашчыцкаму сімвалічная, метаграфічная гіпербалізацыя. Напрыклад, Маскоўскы сон па сціне ў касцюме тоўсцата з'яса-ружовага аста, пакуль з'явіцца ішоўна яго помста. Выглядае смеемна, але ў гэты момант паказваецца нейкі невытлумачальны жор, які стаіць камяком у горад. І ён толькі павінавацца з кожным камічным момантам спектакля.

Канцуючы рускага класіка рэжысёр змяніе. Зіна не бжыцьш, Маскоўскы сон па сціне ў касцюме тоўсцата з'яса-ружовага аста, пакуль з'явіцца ішоўна яго помста. Выглядае смеемна, але ў гэты момант паказваецца нейкі невытлумачальны жор, які стаіць камяком у горад. І ён толькі павінавацца з кожным камічным момантам спектакля.

сцэны, Зіна — з чамаданам у руках. Застэпацца толькі грамафон і історыя нішчанага каханна, якую кнізь перахрыў у маладоці і пасля якой яго так і не ўдалося канчаткова абураці. Дзівуныча, з якой ён маруў пабачыцца ішоўна ў Нішчы, зніскае разам са сваімі бацькамі без усваўліх тлумачэнняў.

Прыгледзімае світло. Толькі грамафон у ім на сціне. І вільгі жэ і прастата, якая агульчана. Стрэмлівае каханне, чалавечыя стрывае наогул усё сваё чалавечэ. Менавіта гэта зэсціна свету, гэтак пачуцці адульчана ў героўяў, прыводзіць да непапраўднага, разбурыла жыццё. Гэта адсутнасць, на месцы якой застэпацца палынальная прорва, з'ялізе знутры. І менавіта яна абзначнае: толькі каханне здольна выратаваць душу ад пагубы. Жудасна ўсёдаміліць, аднак і небеспэчна страшыць яго ўнутры сэрца, бо толькі што ўбачыў наступіць.

Алена БЫКАВА
Фота Наталіі РАСІНАВАЙ

Прывід без справы не застаўся

Не мной сказана, што Беларусь — краіна замаў і палацаў. А які прыстойны старасвецкі маёнтак без штатнага свайскага прывіду? Словам, ці не ў кожным мястэчку чую “страшылікі” пра зданяў, якім няма спакою сярод сівых замкавых муроў. Дык ці не час навесці тут належны парадак і накіраваць жахлівыя шчыраванні ў спакойнае рэчышча стваральнай аніматарскай творчасці? Вось, як паведамляюць з Лідчыны, у аграгарадку Бердаўка штосьці падобнае ўжо з поспехам ажыццяўляецца.

Яўген РАГІН

Маёнтка міравога судзіць Лідскай судова-міравой акругі, магілёўскага губернатара, кразнаўшы і ініцыятара стварэння гісторыка-этнаграфічнага музея ў Магілёве Аляксандра Дамбавецкага стаў цэнтрам брэндвага свята. Толькі вядучыя пачалі распавядаць пра таямнічую гісторыю палаца, як сярод гасцей у прыватным парку нечакана з’явіўся прывід паненкі Дамбавецкай. І з’явіўся не для таго, каб напалохаць, а каб правесці сярод сучасных дзятчак урок этыкету. Важнай крынічай даходу маёнтка Дамбавецкіх было льнаводства. Таму на свяце прэзентаваліся “льняное дэфіле”, стравы з насення гэтай сельгаскультуры. У конкурсе гумару бралі ўдзел самадзейныя артысты **Беліцкага, Ганчарскага, Дварышчанскага, Пескаўскага, Мажойкаўскага, Крупаўскага** дамоў культуры, **Бердаўскага і Міноўтаўскага** культурна-дасугавых цэнтраў. Лепшыя гумарыстамі прызнаны супрацоўнікі Ганчарскага ДК.

Яшчэ раз нагадаю, што гадоўная якасць работніка культуры — умненне прывіду і здзіўляць. Вось у **Кальчухах**, што на Ашмяншчыне, клубнікі прыдумалі Дзень... кола і здзіўлі ўсіх высокаў уладальнікаў ролікаў, самакатаў, гіраскутараў, ровараў, байкаў і машын. Уяўляецца, якім стракатам і шумным натоўп сабраўся ля мясцовага ДК.

Рэдактар **Гродзенскага** абласнога металычнага цэнтра народнай творчасці Ала Бялькевіч распавяла, што ў гарадскім парку **Свіслачы** прайшоў IV рэгіянальны фестываль традыцыйнай культуры “Скарбы Гродзеншчыны”, які аб’яднаў прыхільнікаў фальклорнай спадчыны Прынёманскага краю. Выконваліся песні, побытавыя танцы, абрады, ладзіліся выставы твораў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, прапанаваліся стравы нацыянальнай кухні, прэзентаваліся элементы нематэрыяльнай культурынай спадчыны, занесеныя ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Рэспублікі Беларусь. Аўтар допісу сцвярджае, што падобнага фесту, дзе традыцыйная культура была б прадстаўлена настолькі шматбакова, у краіне больш няма. А загалчак аддзела металычнай работы **Карэліцкага** раённага цэнтра культуры і народнай творчасці Наталія Шпакоўска дадае: “Аддзел рамесніцкай дзейнасці **Карэліцкага дома раместваў** стаў на згаданы фестываль лаўрэатам першай ступені ў намінацыі “Лепшае прыгатаванне традыцыйнай стравы” і лаўрэатам другой ступені ў намінацыі “Аўтэнтычны рэгіянальны строй”.

Піша кіраўнік раённага цэнтра раместваў **Баранавіцкага** раёна Сяргей Седач. “К” неаднаразова расказвала пра тое, што знаходзіцца паміж раёнаў установа ў вёсцы **Русіно**, дзе спрадвеку ўмелі прыдумваць ды здзіўляць. Дык вась, шановны Сяргей Сяргеевіч паведамляе: “Пры фінансаванні аддзела

ідэалагічнай работы, культуры і на справах моладзі адрамантавана выстававая зала нашага цэнтра раместваў. Тут цяпер працуюць дзве выставы. Першая прысвечана куфрам **Баранавіччыны і Магілёўшчыны**. Знойдзеныя куфры былі адноўлены мастаком-рэстаўратарам **Мікалаем Былічам**. У сваёй рабоце ён арыентаваўся на традыцыйныя росні **Азоўскіх куфраў (вёска Азова Іванаўскага раёна)**. На другой выставе паказаны беларускі арнамент. На прыкладзе насценнага роспісу (аўтар — мастак РЦР **Юлія Плескаўзіч**) можна пазнаёйцца з такімі элементамі арнаменту як “**Дрэва жыцця**”, “**Жыцця баба**”, “**Хрэшчак**”, “**Лапа на дванаццаці растоў**.” Аўтар дадае, што рэстаўрацыя прайшла і ў зале традыцыйнага побыту, дзе прадстаўлены рэчы хатняга ўжытку, прылады працы і тэкстыль беларусаў.

Мір Карэліцкага раёна знакаміты не толькі мясцовым замкамвы комплексам. Тут здаўна шчыльна зніталіся культуры самых розных народаў. Гэтай шматэтнічнасці і быў прысвечаны фестываль “**Містэчка**”. Вось чым скончыўся конкурс нацыянальных падворкаў. За выразную праву традыцыйным лепшым прызнаны **Мірскі** ГДК (польскі падворак), за крэатыў і афармленні адзначаны **Красненскі** Дом культуры (цыганскі падворак), лепшым у раскрыцці тэмы стаў **Шырынскі** ДК (беларускі падворак), нацыянальнай кухні здзіўлі **Турэцкі** Дом культуры і **Малочыцкі** СДК (татарскі падворак), лепшы нацыянальны абрад прадэманстраваў **Жухавіцкі** Дом культуры (яўрэйскі падворак).

- На здымках:
 1 “Скарбы Гродзеншчыны” ў Свіслачы.
 2 Дзень кола ў Кальчухах.
 3 Ля маёнтка Дамбавецкага ў Бердаўцы.

4 жніўня трэці год запар на **Ваўкавышчыне** прайшоў свята “**Ятвезьскія** праседзі”. Вёска **Ятвезь** — адна з самых населеных у раёне. У знак сяброўства і ўзаемапавагі было пасаджана дрэва Добрасудства. А пудзіла Злога Суседа, па традыцыі, было спалена.

Некалькі анонсаў. Фестываль-кірмаш “**Кераміка Крэва**” пройдзе 17 жніўня ў аграгарадку **Крэва Смагонскага** раёна. У праграме: выстава твораў керамістаў, майстар-класы па ганчарстве, рыцарскія турніры, выстава зброі, канцэрт сярэднявечнай музыкі, выступленне вулічнага гэтара, вандроўка па **Крэўскім** замку ў фармаце 3D рэальнасці (мясцовы дабрачынны фонд “**Крэўскі замак**”). Пра гэта напісала намесніца дырэктара раённага цэнтра культуры Людміла Барахоўская.

30 жніўня па I верасня **Поллак** стане сярэднявечным. Тут у рамках праекта міжнароднай тэхнічнай дапамогі “**Павышэнне канкурэнтаздольнасці і ўстойлівасці турызму ў сферы**

культуры, садзейнічанне захаванню, даступнасці і развіццю нематэрыяльнай культурынай і гістарычнай спадчыны ў Латвіі, Літве і Беларусі” апаведна Праграме трансгранічнага супрацоўніцтва названых краін пройдзе Міжнародны фест “**На шляху з вараг у грэкі**”. Праект фінансуецца Еўрасаюзам. Як і стагоддзі таму, у **Поллак** з’едуцца госці са шматлікіх краін. Іх чакаюць кірмаш, спектаклі вулічных актэраў, майстар-класы, паказ развіцця еўрапейскай сярэднявечнай моды, кулінарныя дэгустацыі... А на Заходняй Дзвіне ваюры на драках прадэманструюць майстэрства воднага бою.

У аграгарадку **Мазалава Віцебскага** раёна прайшло свята крыніцы. Андрэй Стручанка паведамляе, што дзея адбывалася ля крыніцы, тэрыторыя вакол якой была добраўпарадкавана падчас рэалізацыі праекта міжнароднай тэхнічнай дапамогі пры фінансаванні саюзатрыма Еўрапейскага саюза і фонду “**Еўразія**”.

Гісторык **Аляксей Шаляхоўскі** піша, што нядужня свята паэзіі і песні “**Ракуцёўскае лета — 2019**” сабрала каля тысячы аматараў прыгожага слова. На літаратурна-музычнай імпрэзе выступілі паэты, музыканты, а таксама гурты “**Гаралскі вал**”, “**Балшкі субстрат**”.

3 жніўня аграгарадок **Неўда**, што ў **Навагрудскім** раёне, стаў месцам правядзення дзіцячага свята “**Салодкая феерыя**”. У свята цукерак ёсць свой спонсар — індывідуальны прадпрымальнік **Ігар Бабоўскі**. Так што ўсе карамельныя і шакаладныя мары дзятвы былі ажыццяўлены.

Аліна Санюк піша пра свята “**Радасць сустрэчы пад покрывам Святога Льві**”. Адбылося мерапрыемства ў вёсцы **Міхайлоўшчына Ашмянскага** раёна. Свята традыцыйна прымяркоўваецца да дня **Пярака Льві**, які ў праваслаўным календары прыпадае на 2 жніўня. Аўтарка распавядае: “*Больш за сотню гадоў стаіць у вёсцы храм, асвечаны ў гонар праваслаўнага святога, які з Божай ласкі аберагае месціцаў ад нягод.* У **Міхайлоўшчыне** прахывае каля 150 жыхароў. Вёска старэ. Але на свята збіраюцца ўнукі і праўнукі вясцоўцаў... Пасля боаслужэння быў канцэрт, падрыхтаваны сіламі рабобітніцкай культуры”.

Напрыканцы — весткі з бібліятэкі. Металыст аддзела бібліятэчнага маркетынгу **Дзятлаўскай** раённай бібліятэкі **Марына Бортка** распавядае, што сёлта **Раклевіцкага** сельска ўстанова па выніках Рэспубліканскага конкурсу “**Бібліятэка — асяродак нацыянальнай культуры**” атрымала дыплом другой ступені ў намінацыі “**За падтрымку і развіццё чытаньня**”. Далей ідзе аналіз дзейнасці бібліятэкара **Ташыяны Цыгель**. Папулярна чытаньня яна пачынае з дзіцячага салка. Акцыя вельмі трапіна называецца “**Расці з кнігай**”. Адначасова вучэбная гісторыя і культура роднага краю. Дзеці прывыкаліся і да буктэрылераў. Ташыяна **Канстанцінаўна** спадзяецца, што мода на чытанне набудзе неўзабаве масавы характар.

На **Гродзеншчыне** абвешчаны конкурс макетаў “**Архітэктурныя помнікі малой радзімы**”. **Ашмянскага** раённага бібліятэка зрабіла макет помніка архітэктурны канца XIX стагоддзя — будынку сінагогі **Ашмян**. Аўтарам макета стаў мастак **РІК Станіслаў Лапушэўскі**. У будынку цяпер захоўваецца музейны фонд. А яго гадоўная асаблівасць — вітражнае акно-ружа над гадоўным уваходам.

Пішыце пра цікавае! Сустрэнемся праз тыдзень! **К**

Пабудуй свой горад

Апошні дзесяцігоддзі жыццё так імкліва рушыць наперад, што дагняе яго цяжка. Але трэба. Можна стацца, што дзякуючы прагрэсу, новым інфармацыйным тэхналогіям мы, сучасныя бібліятэкары, неак скарэктуюме альбо ўвогуле зменім далейшы шлях развіцця бібліятэчнай справы. Зразумела, што ў тым звыклым выглядзе, у якім нашы ўстановы існавалі доўгія дзесяцігоддзі, далей існаваць не атрымаецца. Вось прафесіяналам і даводзіцца шукаць штосьці новае, нестандартнае. Навагрудскія бібліятэкары такую фішку знайшлі, хоць і не адразу.

Ужо два гады пры нашай раённай бібліятэцы існуе міні-музей міні-макетаў “Страчаная спадчына”. Сёння можна гаварыць пра першыя вынікі музейнай дзейнасці. Ці спраўдзіліся чаканні, ці падабаецца наш музей наведвальнікам? Для нас гэта вельмі важна, бо шчыра хочам, каб бібліятэчныя старанні не былі дарэчнымі.

ПАЧНЕМ СА СЛОВА “МІНІ”

Аднойчы да нас у музей зайшоў турыст з Польшчы, ён быў здзіўлены памерамі нашых двух музейных пакояў (усяго 20 м²). У нас усё камерна, усё пад рукой ды навідавоку. Таму дыялог з наведвальнікамі — пастаянны. І ім гэта вельмі падабаецца. З турыстамі працуем амаль што індывідуальна, пры гэтым уваходны білет, які дарчы ўключае і экскурсію, каштуе смешнага па цяперашніх часах грошай: адзін рубель для дарослага і 50 капеек для дзяці.

Музей міні-макетаў узнік, можна сказаць, выпадкова. Так сышліся зоркі, што да нас у калектыв на працу прыйшла гісторык па адукацыі, былая супрацоўніца Навагрудскага краязнаўчага музея Кацярына Драчылёўская. У мастака бібліятэкі, Анатоля Бандзіюкевіча, рукі зольныя да выраба розных рэчэй. А дырктар бібліятэкі Ірына Царук была ў захапленні ад макетаў музейнага комплексу “Мір”. Вось так у бібліятэцы знайшліся людзі, якія захавацілі гісторыяй Навагрудка 20 — 30-х гадоў XX стагоддзя. Так і нарадзіліся музейныя пакоі. Спачатку былі зроблены асобныя макеты. Некаторыя з іх нават не ўпісаліся

ва ўказаны перыяд. З цягам часу далейшая краязнаўчая работа цалкам паглынула бібліятэкараў.

На маю асабістую думку, менавіта краязнаўчая дзейнасць — той кірунак, што можа надаць бібліятэцы новы фармат, які яна цяпер так уперці шукае. І не мае значэння, гарадская гэта бібліятэка ці сельская. Хто, калі не яна, будзе займацца заўжды актуальным даследаваннем гісторыі сваёй малой радзімы.

ПАСЛУГА — НЕ АСНОЎНАЯ

Дык вось, наш міні-музей быў адчынены ў чэрвені 2017 года. Пад яго спецыяльна былі адвезены два пакоі з асобным уваходам. Размяшчэнне нашай бібліятэкі вельмі прыдатнае: “на ростанях”. І адна з гэтых дарог вядзе на замак. Таму каля бібліятэкі і ўваходу ў музейны пакой праходзіць выключна ўсе турысты, якія прыязджаюць у Навагрудка. Праўда, гэта зусім не азначае, што яны аўтаматычна становяцца нашымі наведвальнікамі. Тут ужо, як мы пакаруёмся, каго паклічам. Зазначу, што мы не супернічаем з Навагрудскім гісторыка-краязнаўчым музеем. Мы яго дапаўняем. Таму іншы раз экскурсіі да нас накіроўваюць і адтуль. Сёлета за паўгода наш міні-музей наведала больш за 600 чалавек, адпачатку ж яго адкрыцця — каля двайчатых паловаў тысяч. І нас такі паказчык вельмі задавальняе, бо гэта ж не асноўны від нашай дзейнасці, гэта дадатак. Галююнае, што слава пра нашу “Страчаную спадчыну” расце.

Экспазіцыя музея ўключае міні-макеты рынкавай плошчы Навагрудка ў міжваенны перы-

Падчас экскурсіі.

яд (20 — 30-я гады XX стагоддзя), вузакалеінай чыгункі “Наваельня — Любча” (1916 — 1965 гады), будынка былой бібліятэкі Яўхіма Храптовіча ў вёсцы Шчорсы, палацавага комплексу роду Храптовічаў, партызанскай станкі вёскі Чарошля (1942 — 1944 гады); старыя фотаздымкі горада; выставу жывапісу мастака Яўгена Даўлюда; выставу кніг пачатку XX стагоддзя.

КАНСТРУКТАРСКАЕ БЮРО КРАЯЗНАЎСТВА

Але музей “Страчаная спадчына” для наведвальнікаў — гэта не толькі экскурсіі па міні-макетах, на яго базе працуюць і эксклюзіўныя праграмы абслугоўвання як турыстаў, так і вучняў школ. У іх ліку “Навагрудказнаўства” — шкільны ўрок, які робяць акцэнт на шматнацыянальна і шматканфесійны склад насельніцтва Навагрудка, а таксама лёсе асобных архітэктурных аб’ектаў горада. Канструктарскае бюро “Пабудуй свой горад” адметна тым, што па гатовых чарцяжах збіраецца папяровы домік Рынкавай плошчы, прыдумваецца цікавая гісторыя пра яго жыхароў, а гатовы домік дазваляецца забраць далому. “Навагрудка ваяводскі. Успомнін разам” — гэта настольная гульня, сутнасць якой заключаецца ў развіцці памяці і мыслення, калі ўдзельнікам з дапамогай мар-

нітаў неабходна раскласіць шпальды на будынку і крэмы Рынкавай плошчы: “Цырульня”, “Аптека”, “Тэатр”, “Гатэль”, “Школа”, “Друкарня” і іншыя.

У міні-музеі “Страчаная спадчына” ладзяцца і падзейныя мерапрыемствы. Дарчы тут будзе ўспомнічы рэтра-фотасесію малых дзівунат “Рэканструкцыя моды Навагрудка міжваеннага перыяду”, якая была арганізавана летам — восенню 2017 года, тэматычны ўрок-экскурсію на польскай мове “Гісторыя Навагрудка. Знаямальныя і памятныя мясціны”, этнаграфічную дыктоўку “Зборы ў сваім сэрцы Беларусь”, квэст “Пазнай Навагрудка” ды іншыя.

ГАНДЛЯРКА ЦІ АКТРЫСА

Падчас агульнагарадскіх свят у міні-музеі іншым разам арганізуюцца анімашыйная праграма “100 гадоў таму”. Гэта спецыяльна адвезеная фотазона для гістарычных фота, дзе турысты могуць прымерць на сабе вобразы навагрудчан XX стагоддзя: актрысы мясцовага тэатра, гандляркі, цырульніка, краўца і гэтак далей. Да паслуг модных у 20 — 30 гады акцэсуры: каралі, радзіколі, вееры, муфты ды іншыя. Шырока выкарыстоўваецца фотабутафорыя — штучныя вусны, акуллары, льялька для палення ды іншыя. Асабліва запатрабаваныя

капалюшкі, ажурныя шалі, футравыя шапкі і муфты.

Аналізуючы дзейнасць нашага міні-музея, акрамя экскурсійнага абслугоўвання, эксклюзіўных праграм, падзейных мерапрыемстваў, трэба назваць шэраг іншых відаў паслуг, у прыватнасці, інтэрактыўныя гульні — пазл-гульні “Нефармальныя славуцасці”, “Шкатулка з гісторыяй”, продаж магнітаў і сувенірнай прадукцыі. Яны ў нас закладзены ў прэйскуранце цэн. Уся гэтая дзейнасць мае плён, у фінансавым вымярэнні — таксама. За шэсць месяцаў бягучага года міні-музей зарабіў 162 рублі 50 капеек, што складае 9 працэнтаў ад платных паслуг па раённай бібліятэцы.

Увогуле, ёсць адчуванне, што мы рушылі ў правільным кірунку. Тэма страчанай спадчыны, закранутая бібліятэкай праз стварэнне міні-музея, ва ўсіх ракурсах сёння надзвычай актуальная, у тым ліку і ў плане захавання гістарычнай памяці народа. Гэта можна адсачыць нават па гарадскіх справах. У Навагрудку праз год пасля арганізацыі нашага музея — у 2018 годзе — быў заснаваны музей пад адкрытым небам з аднайменнай назвай “Страчаная спадчына”. Гэта таксама пашырэнне і абласны конкурс макетаў “Архітэктурныя помнікі малой радзімы”, які сёлета праводзіўся ўпраўленнем культуры Гродзенскага аблвыканкама і Гродзенскай абласной навуковай бібліятэкай імя Яўхіма Карскага. Навагрудская раённая бібліятэка ў намінацыі “Страчаная спадчына Гродзеншчыны” на суд журы прадставіла макет гарадской рагушы, якая існавала ў XVII — XVIII стагоддзях. Ізноў жа, гэта работа бібліятэчнага мастака Анатоля Бандзіюкевіча.

У музей прыходзіць людзі розных узростаў і з розных краін. Тут неаднаразова пабывалі турысты з Расіі, Украіны, Літвы, Польшчы, Кітая і іншых. Музей наведалі таксама паслы гэтых краін. Гонар нашаму музею аказаў і аршыбіскуп Тадэвуш Кандрусевіч. І кожнаму было цікава.

Файна МАЛОЖЭНЕЦ, загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынгу Навагрудскай раённай бібліятэкі

Дадзіёмаўская місія

Днямі доктару мастацтвазнаўства, прафесару Вользе Дадзіёмайвай споўнілася 64 гады. Дата не юбілейная, але значная. Бо гэтая лічба спалучаецца яшчэ з адной: знакамітая даследчыца старадаўняй беларускай музыкі заканчвае працу над сваёй 17-й кнігай — пры тым, што ранейшая выйшла з друку зусім нядаўна, літаральна некалькі месяцаў таму — і адрозны разшылася пры тыражы ў 500 асобнікаў (дадаць, што сур’ёзныя навуковыя выданні пра айчынную класіку звычайна друкуюцца ў значна меншых аб’ёмах).

Надзея БУНЦЭВІЧ

Некалькі гадоў таму Волга Уладзіміраўна цяжка захварэла. Але гэта толькі ўзмацніла яе жаданне як мага хутчэй падзяліцца ўсім энгаждзеным і назапашаным: яна пачала працаваць яшчэ больш інтэнсіўна. Раптам яе паралізавала. Але і ў такім складаным стане, калі чалавек, здавалася б, вырачаны на бездапаможнасць і патрабуе пастаяннага нагляду сядзелкі, яна не здалася. І на ўсе ахі-вокі калег толькі жартуе: “У мяне ж дзейнічаюць адно вока і адна рука — акурат, каб набраць на

кам’ютары. Што яшчэ трэба для плённай працы? Хіба галава!”

Калі не ведаць пра хваробу, ніколі не здагадаешся, з якімі выпрабаваннямі давалася ёй сутыкнуцца. Бо голас па тэлефоне — заўжды бадзёрны. А мяркуючы па выдзеным за гэты час працаў і падрыхтаваных дакладах для міжнародных навуковых канферэнцый, у Дадзіёмайвай — чарговы пік творчай дзейнасці і ўзлёт навуковай актыўнасці. Калі раней яна больш займалася збораннем матэрыялаў, пошукам нотных крыніц у замежных бібліятэках і архівах, дык цяпер асэнсоўвае усё гэта, вылучае самыя смелыя гіпотэзы і прыводзіць пераканаўчыя прыклады, доказы.

Усё гэта бачна па яе 16-й кнізе “Музычная культура Беларусі: гістарычны лёс і творчы сувязі”, выдзенай пры падтрымцы знакамітага П-падпрэміяльнага і мецэната Юрыя Зісера. Адно тое, што рэцэзентамі выступіла прафесура трох краін: з Мінска, Масквы і Варшавы, — сведчыць пра фундаментальнасць узятай праблематыкі, вырашанай з усёй навуковай дакладнасцю і карэкцасцю.

Першая частка кнігі прысвечана агульным пытанням вывучэння айчынай музычнай культуры да XX стагоддзя, у тым ліку найбольш актуальных перспектываў даследавання, асэнсавання Беларусі ў цэнтры музычнай Еўропы, развіццю музычнай культуры беларускіх земляў ва ўсёй супярэчнасці перавараных працэсаў і сувязей гісторыка-стыльовых эпох.

Другая частка ўтрымлівае артыкулы пра сусветна вядомых музыкантаў: Міхаіла Глінку, Пятра Чайкоўскага, Фрэдэрыка Шапэна, але з пункту

гледжання іх сувязяў з беларускім мастацтвам.

Сярод унікальных фактаў развіцця нашай культуры даследчыца вылучае, да прыкладу, тое, што “беларускія землі з’яўляюцца самым заходнім арэалам усходнеславянскага праваслаўя і самым усходнім — каталіцызму і, такім чынам, размешчаны на “падвойным” рэлігійным памежжы. Ці што беларускі этнас “не сфарміраваўся як маналітная цэласнасць [тут і далей вылучана аўтарам — Вольгай Дадзіёмайвай]. Для яе была характэрна вельмі глыбокая (куды больш глыбокая, чым у іншых краінах) саслоўная дыферэнцыяцыя, замацаваная падзяленнем канфесійным і моўным. Інчай кажучы, розныя саслоўныя групы насельніцтва Беларусі мелі розную этнакультурную арыентацыю”. Таму культура памежнага тыпу (падобна сербскай, швейцарскай, белгійскай ды іншым, размешчаным на мяжы этнаканфесійных суветаў) — не мела ў мінутым магчымасці рэалізаваць нацыянальна-стваральныя працэсы ў сферы пісьмовых форм музычнага мастацтва. Яна была прызвана выка-

наць надзвычайную важную і жыватворную місію аб’яднацеля, донара і перакладчыка ў міжкультурным дыялогу”.

Што ні кажыце, а чытаючы усё гэта, лепей разумееш многія сучасныя з’явы. Да прыкладу, тое, што цяперашняя роля нашай краіны як міратворцы мае глыбокія гістарычныя перадумовы. Што гэта папраўдзе наша беларуская місія ў свеце.

Усяго Вользе Дадзіёмайвай на сённяшні дзень належыць больш за 300 навуковых і вучэбна-метадычных публікацый — неверагодная колькасць, асабліва калі ўлічваць, што сярод іх ёсць і асобныя артыкулы, і маштабныя манаграфіі, вучэбнікі, хрэстаматыі. А да ўсяго гэтага трэба дадаць яшчэ яе асэнсуючы дзейнасць: тэатр-радыёпраграмы, вядзенне канцэртаў (дакладна, навуковыя каментары да іх), распрацоўку канцэртных шматлікіх фестываляў беларускай музыкі, што ладзіцца Нацыянальным акадэмічным канцэртным аркестрам пад кіраваннем народнага артыста Беларусі, прафесара Міхаіла Фінбергера.

Шаноўная Волга Уладзіміраўна! Культурнаму зычачы вам як мага больш хуткай перамогі над хваробай — і далейшай навукова-гістарычнай адкрыццяў.

Надзея БУНЦЭВІЧ /
Фота Руслана АНАНЬЕВА

Мульці- і гумар па нотах і без

Наяўнасць аркестра ў драматычным тэатры калісьці была цалкам звычайнай з'явай. Больш за тое, у XIX стагоддзі музыка да спектакляў часцяком займала ледзь не палову ўсёй працяглай тэатральнай дзеі, уключаючы абавязковую ўверцюру, шматлікія сімфанічныя і харавыя нумары. Уверцюры ж увугле з часам сталі самастойнымі, паўплываўшы на развіццё іншых сімфанічных жанраў.

Тыя традыцыі захоўваліся і ў савецкія часы: невыпадкова тэатры, клубы, палаты культуры будаваліся з аркестравай ямай, каб было куды "схаваць" музыкантаў. Праца ў драмтэатры была важным этапам фарміравання кампазітарскай індывідуальнасці. Праз гэта прайшлі практычна ўсе вядомыя кампазітары, бо іх яшчэ ў студэнцкія гады запрашалі аформіць той ці іншы спектакль, прыглядаючыся да самастойнасці мыслення. Дый кампазітары мелі не адно грашовую карысць: спазнаўшы тэатр "знутры", яны больш упэўнена арыентаваліся ў яго законах, набывалі "падкаванасць" у заканамернасцях драматургіі.

З развіццём луказапісу традыцыя не знікла імгненна, бо менавіта музыканты тых аркестраў запісалі неабходныя фаннаграмы. А вось складаная эканамічная сітуацыя 1990-х вымусіла тэатры адмовіцца ад такой "залішняй", як тады здавалася, раскошы. Разам з гэтым з тэатраў стала знікаць аўтарская музыка, прызначаная для пэўнага спектакля і, што куды больш важна, для пэўнай рэжысёрскай канцэпцыі. Праўда, пераход да так званай "нарэзкі", дзе злучаюцца фрагменты раней напісанай музыкі розных стыляў і часоў, не стаў панацеяй. Музыка ў драматэатрах, будучы паўнаватрасным мастацкім складнікам агульнага цэлага, пачала ператварацца ў гэтакі зусім не значны фон і нават "фончык", у лепшым выпадку застаючыся эмацыйнай "падказкай", ілюстрацыяй, а не важнай часткай агульнай канцэпцыі, як раней.

Тыя працэсы адбіліся і на кампазітарскім працэсе. Маладыя аўтары сёння пераарыентаваліся на кіно, згуртаваўшыся вакол праекта "Сінемаскоп" і ствараючы новую цікавую музыку да старых "нямых" стужак пачатку XX стагоддзя. Вось толькі хто навучыць іх стасункам з рэжысёрамі? Бо праз тое супрацоўніцтва нарадзілася папраўдзе арыгінальныя канцэпцыйныя спектаклі — нагадаем "Тутэйшыя", "Ідылію" ў тым жа Купалаўскім тэатры, якія былі адзначаны Дзяржаўнай прэміяй.

А тым часам, некаторыя тэатры пачалі аднаўляць былыя традыцыі — хаяі б часткова. Так, уласныя музыканты з'явіліся ў Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя Максіма Горькага, у Магілёўскім драмтэатры. І гэта адразу надало разнічак тамтэйшым пастаноўкам. У Брэсцкім акадэмічным тэатры драмы паўнаватрасны сімфанічны аркестр з'явіўся

Канец 99-га сезона быў адзначаны ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы перадпрэм'ерай новага праекта — "Музычныя вечары" (гл. № 31), які павінен стаць рэгулярным і ахапіць розныя сцэнічныя пляцоўкі. Але сам факт захавання ў адным са старэйшых тэатраў краіны свайго жывога аркестра — нагода для больш дэтальнага знаёмства і з гэтай даўняй традыцыяй, і з самім калектывам на чале з вядомым кампазітарам Уладзімірам Кур'янам.

Фота Руслана АНАНЬЕВА

Аркестр Купалаўскага тэатра.

Аду рысу я ўжо зразумела: мабільнасць.

— Лепей сказаць — адказнасць. У Леаніда Клунага маці памерла, заўтра пахаванне, а ён прыйшоў на тэатр "Музычныя вечары" ў ліпені, бо іначай на пан-флейце і мандоліне не было б каму іграць — хіба мне самому.

— **Быць музыйнінструменталістам — таксама неабходна?**

— Не абавязкова, але пажадана. Той жа Юрый Хілавец прыйшоў да нас з аркестра раддзі. У тое часу гэты калектыв пад кіраўніцтвам Барыса Райскага быў эстрадна-сімфанічным: менавіта гэты аркестр запісаў тады большасць эстрадных песень беларускіх кампазітараў. Юрый там іграў і на альце, і на гітары, прычым у розных стылях, дый з "Сябрамі" супрацоўнічаў. Вядома, мой чалавек! Для мяне галоўны крытэрыў — умець граць і па нотах, і на слыху, імправізаваць. І пацужце гумару, канешне. Абавязкова! Я ў маладосці каля тысячы вяселляў адыграў. І гэта было, лічыце, яшчэ адной маёй "школай". Бо там немагчыма сыграць вывучаным рэпертуар і супакоіцца — абавязкова здарыцца штосьці экстравагантнае. Памятаю, неяк алдін добра падпіты госьць запатрабаваў песню "Як чорт з няволі ішоў". Вы ведаеце такую песню? Вось і я не ведаў. Што рабіць? Узяў пару-тройку акордаў, заняў гэтае слова напаяўспевам — гляджу, падабаецца, цікаваць у вачах прагнулася. Ну я і давай далей "сачы-

ў 1993-м, калі ў іншых тэатрах, наадварот, музыкантаў скарачалі: сталічная грамадскасць марыла адкрыць у абласным цэнтры філіял опернага тэатра. Як жа трымаліся купалаўцы?

— Прыйшоўшы ў Купалаўскі тэатр, — распавядае загодчкі музычнай часткі, кампазітар Уладзімір Кур'ян, — я атрымаў, можна сказаць, "спадчыну" ад Сяргея Картэса і Уладзіміра Будніка, якія працавалі тут да мяне. А ў той жа "Паўлінцы", што стала візітоўкай тэатра, яшчэ і спадчыну ад Яўгена Цікоцкага, музыка якога ў гэтым спектаклі часткова захавана. Праўда, ён пісаў партытуру на малыя сімфанічныя склад — 24 чалавекі, а потым у тэатры засталася ўсяго сям'ера музыкантаў. І, памятаю, той жа Буднік у сцэне сялянскай вачарыні быў вымушаны расцягваць гармонік... імітуючы ігру на ім пад аркестравую фаннаграму. Я захаваў зробленыя Цікоцкім фальклорныя аранжыроўкі, але зрабіў іх новую аранжыроўку — аранжыроўку мелоды ў новае адзенне. Да вясных музыкантаў, прадугледжаных штатным раскладам, дадаў кларнет, трубу і трамбон — гэтую, як гаварыў калісьці Яўген Глебаў, "жывую артылерыю". Згаданых духавікоў мы запрашаем на асобныя спектаклі. Астатнія музыканты — свае.

— **Як шукаеце патрэбных?**

— Вечная праблема — з кантрабасам. Бо для мяне гэта — сапраўдны падмурак аркестра. Зараз у нас працуе Эрык Арлоў-Шым-

кус. Неяк убачыў яго на канцэрце ў Верхнім горадзе — і запрасіў. Бо адразу адчуў — гэта наш чалавек, тэатральны. Цудоўны музыкант, ды ў яго шмат уласных праектаў, таму адпрошваецца часта. Але я разумею: творчым людзям трэба ісці наасустрэч. Адночы з ім такая гісторыя здарылася — ну проста сюжэт для камедыі становіўся! Эрык раптоўна патрапіў у шпіталь, а ў мяне на носе — "Местачковае кабарэ". Без кантрабаса — ну няма. Еду ў бальніцу хуткай дапамогі. І мабільнік, як на зло, забыў. Так бы пазваніў — і ўсё зразумела. А тут давялося звяртацца ў даведку: а ці ёсць у вас Арлоў? Называюць палату, аддзяленне, лячу на патрэбны паверх. Заходжу, часу на сентыманты няма, адразу з парoga: "Ёсць тут Арлоў?" З аднаго ложка — голас няўцямны: "Я". — "Як сябе пачуваеш?" — "Нармальна". — "Дык паехалі іграць на кантрабасе!" У адказ — цішыня. Я зноў угаворваю: "Паехалі! Без цябе — ніяк". — "Дык я не ўмею..." гэта... на кантрабасе". Прыўзнямаецца з ложка — лось, стары. Не Эрык! Я зноў у даведку: аказваецца, у іх двое Арловых, бо прозвішча распаўсюджанае. Нарэшце, знаходжу нашага: "Паехалі!" Дык не, патрабуюць распіску, а хвіліны ж ляцяць! Пятніца, вечар, прафесар не верыць: "Якая праца? На дыскатэку сабраліся, мабыць!" Карацей, прыкатваем літаральна з трэцім званком.

— **І ўсё ж, якія якасці патрэбны музыканту, каб іграць у вас?**

няць", як той "чорт ішоў". І так на некалькі куплетаў.

— Усё правільна: хіба ж вы не народ, каб народныя песні сачыняць?

— О-о-о, гэта яшчэ як паглядзець. На тэатр ж вяселлі музыканты прыходзілі раней за гэцей, іх адразу частавалі. І вось мы ядзім, а тут ужо госьці пачалі збірацца. Нам кажуць: "Музыканцікі, устаньце — няхай людзі сядуць"... Я з простага сям'і: бацька быў шафёрам, маці — рознарабочай. У пасляваенны час яны апынуліся ў Мінску, будавалі, між іншым, нашу кансерваторыю, што побач з ГУМам. Я заўсёды гавару: яны яе будавалі, а я ў ёй вучыўся. Маці потым запытвала: "Дык кім ты робіш?" — "Музыкантам, кампазітарам, у аркестры граю". — "І многа грошай?" — "Ды па-рознаму. Калі з вяселлямі, дык нічога". А яна: "Хай і так. У музыкі — хлеб невялікі. А ў гуляк — дык ніякі".

— **Талды давайце закрэнём Мікалая Пінігіна — цяперашняга мастацкага кіраўніка тэатра. Менавіта з гэтым рэжысёрам, на маю думку, выхадзілі вашы лепшыя спектаклі.**

— Яму зараз цяжка — і мне нялёгка. Тэатр у самым шырокім сэнсе — як грамадскі інстытут і мастацкая з'ява — знаходзіцца сёння на рэстацыі, перажывае перыяд чарговага абнаўлення. Каб кудысьці рушыць, патрабуецца не імітацыя актыўнасці, а глыбокае асэнсаванне напрацаванага. Гэта неабходны працэс! І распачаць "Музычныя вечары" — таксама яго частка, скіраваная на асэнсаванне таго, што зроблена аркестрам тэатра. Наш знамяціты драматург, кіраўнік Саюза тэатральных дзеячаў Аляксей Дудараў любіць паўтараць перафармуляваны выраз Льва Талстога: "Калі можаш не пісаць — не пішы". Яшчэ адна мая ўлюбёная прымаўка, якую гаварыла мая маці: "Як казалі мне дзяды і прадзеды, сынчак, не крадзі чужога і не бойся нікога". Мы з Мікалаем Пінігіным дый усё артысты нашага тэатра, уключаючы музыкантаў, заўжды гэтага трымаліся і трымаемся.

— **Пажадаем вам і вашаму аркестру часцей выходзіць на сцэну — не толькі ў ролі "музыкантаў па сцэнары", але і ў больш сімвалічных абліччах. У вашай акадэмічнай музыцы ўдала распрацоўваецца так званы інструментальны тэатр, калі кантрабас паўстае жанчынай (ідэальная фігура: 90-60-90), арфа — Эсмеральдай, "батарэя ўдарных" — стародаўнім саборам, цымбалы — шахматнай дошкай, валторня — медным тазікам, скрыпачныя смькі — спартыўнымі рапірамі і гэтак далей. Чаму б не перанесці штосьці з такіх асацыяцый на ўласна тэатральную сцэну? Тым больш, што ў колішняй першай рэдакцыі вашай оперы "Фантазія" паводле Казьмы Пруткава кожнага з салястаў павінен быў суправаджаць пэўны інструментальны тэмбр — і, адпаведна, музыкант з гэтым інструментам. Гэта ж супер-ідея не толькі для музычнага ці драматычнага спектакля — для тэатра лялек таксама.**

— Трэба падумаць. Разам з рэжысёрам...

Ці ёсць жыццё пасля “Еўрабачання”? Для многіх удзел у ім так і застаецца самым яркім момантам у кар’еры. Uzari разам са скрыпачкай Маймунай прадстаўляў Беларусь на міжнародным конкурсе ў 2015 годзе, але славутым музыкант хоча быць не за кошт гэтага — ён ідзе наперад. Нядаўна на свет з’явіўся дэбютны альбом “Падзяка сэрца”. Ваня Зданок з песняй аўтарства Uzari стаў лаўрэатам “Славянскага базару ў Віцебску”. Незадоўга да таго выступленне Юрыя Наўроцкага — Uzari — было адным з самых запамінальных нумароў шоу закрыцця II Еўрапейскіх гульні у Мінску. Толькі-толькі ў Юрмале прайшоў чарговы фестываль Лаймы Вайкуле, сярод зорак якога быў і наш герой. А яшчэ ў яго свая прадакшн-кампанія і школа мастацтваў. Галоўнае, што вылучае Uzari на нашай сцэне, — імкненне ствараць актуальную і стыльную поп-музыку.

UZARI: “Мяне лічаць белай варонай”

Надзея КУДРЭЙКА

БУДЗЬ СМЕЛЫМ

— Ляўшча, што ўдзел у конкурсе “Еўрабачанне” спырае кар’еры. Што далі гэта вам? Ці змянілася жыццё пасля конкурсу?

— Выступленніў паболела, маё імя згадалася часцей — гэта тое, што ўсім удзельнікам “Еўрабачання” даецца само сабой. Далей ужо гаворка пра тое, хто як выкарыстае гэтую магчымасць. Несумненна, я атрымаў карысны вопыт, у тым ліку і вопыт трываласці. Але ў той 2015 год конкурс не трансліраваў Украіна, і з гэтай прычыны мне было трохі прыкра, бо на Украіну я меў творчыя планы, а калі неўзабаве прыхаў удзельнічаць у тэлешоу “Голас краіны” ў Кіеве, мяне ніхто там і не ведаў. У Беларусі, канешне ж, вядомасці дадалася. Але такое адчуванне, што пасля выступлення на закрыцці II Еўрапейскіх гульніў мяне пачалі пазнаваць болей, чым пасля “Еўрабачання”.

— Бо ў вас быў энергічны і запамінальны нумар — са снягам у натоўпе рыжых Лёскаў. Як вас выбралі для ўдзелу, як выбралі песню?

— Наколькі ведаю, артыстаў для заключнага шоу адбіралі з ліку тых, каго ведаюць за межамі Беларусі. Спачатку я ўдзельнічаў у конкурсе на напісанне гімна II Еўрапейскіх гульніў, і мая кампазіцыя ўвайшла ў пяцёрку фіналістаў. І хоць гімнам не стала, але гучала цэлых 18 хвілін, калі на стадыён выходзілі валандцы. А я сам выступаў з кампазіцыяй Startup: па задуме рэжысёраў шоу гэта было кітхатту гімна моладзі, у тым ліку і спартыўнай, каб паказаць, што яна ў нас ёсць, што яна стыльная, сучасная, актыўная, як і мая песня. Там у песні змест якраз пра тое, што ты будзь смелым, не бойся пачынаць новае...

НЕЙКІ ІНШЫ, НЕ ТАКІ

— Я заўсёды здзіўляюся, чаму ў нас практычна не ствараюць модную лёгкую музыку — такую, якую слухае ўвесь свет, у тым ліку і маладая Беларусь...

— Артысты баяцца, што застаюцца без заробкаў. У нас жа попытам карыстаецца расійская эстрада, якую мы самі і культывуем у эфі-

рах і на фестывалях. Таму і нашы артысты, каб зарабляць, стараюцца рабіць падобнае. Мне яшчэ гадоў восем таму адзін вядомы музыкант сказаў: “Навошта ты гэтым займаешся? Усё ж проста — капіруеш, устаўляеш, мяняеш месцамі, і яно ўжо тваё! Зарабілі грошы як усе, а не выдумляй там нешта”. Але мне гэта нецікава.

— Вы адзін з нямногіх, хто на нашай эстрадзе стварае музыку з гучаннем ужо 21-га стагоддзя, вы сапраўды сучасны творца. Хаця эстрадай вапу музыку і не назавеш.

— Я сябе асацыірую з мастом пэмж эстрадай і астатнім светам папулярнай музыкі. Бо я і там, і там, хаця адначасова і нежак сам па сабе. Сапраўды, у эстрадным свеце мяне лічаць белай варонай, і вы нават не ўяўляеце сабе, наколькі я адчуваю, што нейкі іншы, не такі. А колькі

“Я сябе асацыірую з мастом пэмж эстрадай і астатнім светам папулярнай музыкі. Бо я і там, і там, хаця адначасова і нежак сам па сабе. Вы нават не ўяўляеце сабе, наколькі я адчуваю, што нейкі іншы, не такі.”

разоў мне раілі з’язджаць адсюль, раілі заставацца ў Расіі — маўляў, з маёй музыкай мне тут няма чаго рабіць! Але я свядома вярнуўся на Радзіму пасля заканчэння Санкт-Пецярбургскага інстытута культуры і мастацтваў. Тут была ўся мая сям’я, былі ўжо планы на альбом, пачыналася мая доўгая еўрабачаньская гісторыя. Так што я не адчуваў патрэбы з’язджаць са сваёй краіны. Якраз будучы пэўны час далёка ад яе, я многае разумуеў легей, адчуў больш яркава.

“КАБ ЛЮБІЦЬ БЕЛАРУСЬ НАШУ МІЛУЮ, ТРЭБА Ў РОЗНЫХ КРАЯХ ПАВЯІВАЦЬ...”

— Менавіта так. Згадаць хаця б моманты, калі ты са сваёй ментальнасцю беларуса прыязджаеш быўшым ніхто і нідкуль, а там чуеш: “О, дык ты з Беларусі! Гэта ж такая краіна спеўная!” І забываецца пра комплексы, што, маўляў, краіна ў нас маленькая — хоць яна вялікая, і самі мы ў музыцы быўшым бы так

сабе. Менавіта ў Санкт-Пецярбургу я пазбавіўся гэтага стэрэатыпага погляду, і там жа больш шчыльна заняўся беларускай мовай і гісторыяй.

— Вы вучыліся на джазавым аддзяленні. Чаму зрабілі такі выбар?

— Уся мая сям’я з вышэйшай музычнай адукацыяй. Бацька выдатна разбіраецца ў музыцы, маці — спявачка Галіна Грамовіч — скончыла “Гнесінку”, дзед заканчваў гэты самы Інстытут культуры і мастацтваў у Санкт-Пецярбургу. І таму з дзяцінства я слухаў тое, што гучала ў нашай сям’і, і гэта была розная непрыміўная музыка, у тым ліку джаз. Я павучыўся ў тэатральнай школе, пры кансерваторыі вучыўся

той год, калі я паступаў, быў шалёны — 150 чалавек на месца. Акрамя эстрадна-джазавага вакала я там уззяў сабе і другую спецыялізацыю — барабаны. Сучасны музыкант, які сам піша песні і робіць аранжыроўкі, павінен валодаць інструментамі.

“НОВАЯ ХВАЛЯ”, ЮРМАЛА, ВАЙКУЛЕ

— Вы пачыналі сваю кар’еру пад імем Uzari восем гадоў таму і пачыналі гучна — з удзелу ў конкурсе фестывалю “Новая хваля” ў Юрмале. Зараз у Юрмалу на гэткі ж вялікі фестываль “Лайма Вайкуле. Рандэву” вы едзіце ўжо ў статусе зоркі.

— Мне тая “Новая хваля” далася ў знакі. Нехта думае, што я плаціў грошы, каб туды трапіць. Але адкуль бы я іх уззяў? Я прыхаў туды з 17-ю сваімі песнямі, а мне прамым тэкстам казалі: “Ты што, Бетховен? Купляй песню ў нас”. Але грошай не было, і я сядзеў па кутках, дапісваючы свой уласны твор. Дзякуй гукарэжысёрам, што дапамаглі запісаць мінісоўку бясплатна. У Юрмале я быўшам пабываў на маральнай вайне: мяне ламаў, падстройвалі пад свае ўяўленні. Рэжысёр Аляксандр Рэўзін хацеў памяняць і знешнасць, і рэпертуар, і нават сцэнічнае імя. Я адзін з нямногіх, хто не даўся. Той фестываль правяў ў конкурсных дні, які называўся “Хіт маёй краіны”, не спяваў песню Гарыка Сукачова. Нічога супраць Сукачова не маю, але якое дачыненне ён мае да маёй краіны? Давялося цяжка, але ў выніку я спяваў на беларускай мове народную песню “Ляпіш мае, ляпіш” ў сваёй апрацоўцы.

— Вы і на сёлетнім фестывалі, што зноў сабраў зорак з Расіі, Украіны, Латвіі, Грузіі ды іншых краін, спявалі па-беларуску. Прычым ужо трэці раз удзельнічаеце ў фестывалі Лаймы.

— Мне Лайма яшчэ на той “Новай хвалі” сказала фразу, якую я часта згадваю: “Рабі, як лічыш патрэбным. Прабавяць ілбом ты будзеш доўга, але ты даб’ешся”. А яна

сама сапраўды баец, я бясконца яе паважаю. У нас з ёй добрыя нефармальныя адносіны, таму проста званок “Прыязджай” — і я еду. І кожны раз мы нешта цікавае прымудляем. Сёлета ў мяне было дзве песні. Я так аспярожна Лайме сказаў: “Буду спяваць па-беларуску! — Супер, давай!” Лайма моцна падтрымлівае падобныя памкненні, і за гэта я ёй таксама ўдзячны.

“ПА-БЕЛАРУСКУ НЕМАГЧЫМА СПЯВАЦЬ ПУСТЫЯ ТЭКСТЫ”

— Вы многа працуеце з юнымі артыстамі і досыць паспяхова. Ваня Зданок, які чатыры гады вучыўся ў вашым цэнтры мастацтваў, на нядаўнім “Славянскім базару ў Віцебску” стаў лаўрэатам, прычым з вашай жа песняй. Ці ёсць у вас планы сур’ёзна развівацца ў гэтым кірунку і пашыраць свой уплыў на наш музычны свет?

— Я вельмі рады, што Ваня выступіў удала і стаў лаўрэатам. У яго ёсць выдатная якасць — ён умее думаць, што мяне адразу зачапіла. Вось гэтай жа была і мая вучаніца Надзея Місякова, якая прадстаўляла Беларусь на “Дзіцячым Еўрабачанні”. У нашым з жонкай Вольгай Шамровой цэнтры “Арт-платформа” мы ў першую чаргу імкнемся выхоўваць густ. А яшчэ кажам бацькам дзяцей праўду. Займаемся і творчай адукацыяй, і стварэннем музыкальнай прадукцыі. Мяне там называюць “Тата-прадакшн”. Ці перарасце гэта ў нешта большае, не ведаю. Проста зараз я магу дапамагчы, навучыць, вывесці на сцэну, і раблю гэта.

— Дэбютны альбом “Падзяка сэрца” вы выдалі толькі сёлета, і, нягледзячы на тое, што раней многа спявалі па-англійску і па-руску, альбом прынішова стварылі на беларускай мове. Рыхтаваліся да яго вельмі доўга. Ці усё атрымалася, ці заўважылі слухачы вашы новыя песні?

— Альбом я залучаў сапраўды даўно. Каб пачаць пісаць на беларускай мове, мне спачатку трэба было навучыцца на ёй свабодна размаўляць і авалодаць яе мелодыкай. Я хацеў, каб беларуская мова ў маіх песнях не гучала штучна — бо я часта чуо падобныя прыклады. У нас жа многія спачатку пішуць па-руску, а пры патрэбе пераключаюць на беларускую. І атрымліваецца тое, што немагчыма слухаць. У сучаснай, актуальнай поп-музыцы беларуская мова павінна быць гэтай жа сучаснай і актуальнай, а ў нас яшчэ няма такой традыцыі. З іншага боку, па-беларуску немагчыма спяваць пустыя тэксты і пустыя песні, адразу даводзіцца падмаць планку. Канешне, альбом “Падзяка сэрца” — гэта менавіта сучасная поп-музыка, па ўсіх сусветных стандартах, без ніякага нафталіну. Але зараз у тэрмін “папулярная музыка” ўваходзіць многа самага рознага, вось і мае песні вельмі розныя. Атрымаўся альбом ці не — пакажа час. Як гэта альбоўся з маёй першай песняй на беларускай мове “Мора” — яе заўважылі і ацанілі толькі праз два гады. Але зараз нешта ўсё ж зрушылася ў прасторы. Калі б свой беларускамоўны альбом “Падзяка сэрца” я выдаў гады тры таму, то наўрад ці што пайшло ў эфір. Цяпер жа песні гучаць, і даволі многа. Спадзяюся, гэта не адзінкавая з’ява, а пачатак хвалі.

Гнёзды і пакаленні

Самы першы Спас жніўня — Мядовы, які адзначаюць у народзе 14 жніўня. Можна лічыць, што гэта свята і працавітых пчолак, для дабрабыту якіх, так бы мовіць, шчыруюць людзі...

“Лясное бортніцтва Беларусі” было ўнесена ў Нацыянальны інвентар Беларусі ў лістападзе 2017 года, калі пасля шматгадовых экспедыцый выявілі, што ў Лельчыцкім раёне Гомельскай вобласці гэты старадаўні лясны промысел як пачатковая форма культурнага пчальарства захавалася ў сваім архаічным выглядзе, перадаецца з пакалення ў пакаленне і налічвае больш за сотню бортнікаў, якія практыкуюць гэты промысел і звязаныя з ім рамёствы пастаянна.

УБАРЦКАЕ ПАЛЕССЕ — ЗАПАВЕДНАЯ ТЭРЫТОРЫЯ БОРТНІЦТВА

Бортніцтва — развядзенне і догляд лясных пчол (іх называюць бароўкі, бо ў большасці яны селяцца ў барах — густых сасновых лясах) — узнікла і развілася з дзікага пчальарства або збіральніцтва, калі чалавек выпадкова, а пазней свядома знаходзіў пчаліныя гнёзды ў дуплах дрэў, знішчаў агнём пчол і забіраў мёд. Упэўніўшыся, што знішчаць пчол нерацыянальна, чалавек перайшоў да першага этапу культурнага пчальарства.

Як від ляснога промыслу бортніцтва прайшло тры этапы развіцця: ахова і догляд дзікіх пчол у знойдзеных дуплах, свядомае ўтрыманне адселенага рою ў прыстасаваных пад борці натуральных дуплах, развядзенне і ўтрыманне рою ў спецыяльна зробленых борнях, якія ўмацоўваюць на дрэве. У найбольш архаічным варыянце гэты промысел захавалася на тэрыторыі Убарцкага Палесся, дзе працякае рака Убарць. Вучоная ўстанова, што людзі на гэтай тэрыторыі сяліліся з эпохі неаліту, а значыцца, на гэтай тэрыторыі прайшлі ўсе этапы развіцця гэтага старажытнага промыслу.

ДЗІКАЯ ПЧОЛА СЕЛЯЦА ў ДУПЛАХ ВЕКАВЫХ ДУБОЎ І СОСНАЎ

Можна заўважыць, што словы борць, бортнік, бортніцтва, назва ракі Убарць, якая паходзіць ад слова “уборок” — мясцовасць каля бору, маюць агульны карань — “бор”. Сапраўды, лес і сёння займае большую частку Лельчыцкага раёна, сярод якога шмат балот, рэк і рачулак. А гэта самая неабходная ўмова для існавання пчол. У раёне пражывае больш за 100 бортнікаў, якія практыкуюць бортніцтва і звязаныя з гэтым промыслам рамёствы. Да іх далучаюцца тыя спадчынныя бортнікі, якія выехалі з родных мясцін у пошуках працы, але спецыяльна прыязджаюць два разы на год (вясной і ўвосень), каб дапамагчы бацькам і сваякам даглядаць пчол у лесе. Рамантуюць старыя і падвешваюць новыя вуллі-калоды, якія з дапамогай бензапілы рабіць цiap значна прасцей і лягчэй. Амаль усе з іх захоўваюць і выкарыстоўваюць адмысловыя прылады працы (лезва, жонь, пешня, барта) і традыцыйныя тэхнікі догляду пчол у сем’ях і вясковай супольнасці.

Лельчыцкія пчальары захоўваюць традыцыю продкаў

Промысел звязаны з паважлівым стаўленнем да навакольнай прыроды, пчол, пэўнымі традыцыямі і рытуаламі (бонда, сябрына, талака, замовы). Захоўваецца своеасаблівае звычайнае права ўласнасці на бортнае дрэва (тое, на якое ўмацоўваюць вулей-калоду). Яго, як і вулей на ім, нельга чапаць нават у тым выпадку, калі гаспадар памёр і не перадаў яго нікому. Бортніку ў яго працы дапамагае жонка, дзеці або іншыя старэйшыя або малодшыя сямейнікі, якія шануюць пчалу, выкарыстоўваюць у сваім побыце мёд і пчолапрадукты як сродка народнай медыцыны, захоўваюць адметныя кулінарныя традыцыі. Мёд і воск — абавязковыя складнікі календарных і сямейных абрадаў і звычайў. Пчальары асноўныя віды работ у лесе выконваюць два разы на год: вясной да свята Міколы 22 мая (чыстка вуляў і прывабліванне пчол у перыяд раення) і ўвосень на пачатку кастрычніка (чыстка і ўцяпленне вуляў, выразка сотаў). Мёд ад пчол бортнік бярэ толькі ўвосень, большую частку пакідаючы ім на зімоўку. І толькі ў тым выпадку, калі вулей поўны, а ўсе соты заліты мёдам і запячатаны. Калі гэта не так, пчальар толькі назірае за станам пчол. Быць год багаты на мёд, а бывае, што пчальару і зусім няма чаго ўзяць. Часам з 50 калод заселены пчоламі толькі дзесці. Павесіць пчальар новую калоду, але гэта зусім не значыць, што пчола яна спадабаецца і яны паселяцца ў зроблены чалавечымі рукі вулей. Яны пачаюць будаваць мёднікі ў суседняй чалавечай домік. А вось калі пчолы рацяна і ляцяць у вуллі, у бортніка свята — значыцца, ён усё зрабіў “па законе” і будзе з прыбыткам. Лясныя пчолы збіраюць нектар і твораць мёд усё лета, таму па сваіх якасцях гэты мёд самы карысны і смачны.

Сучасная адметная рыса лельчыцкіх бортнікаў — настаўніцтва: кожны вопытны пчальар навучае

Адзін з варыянтаў вуля-калоды.

не толькі блізкіх сваякоў, але і тых маладых людзей, хто цікавіцца гэтым заняткам. Таму колькасць бортнікаў у Лельчыцкім раёне расце год ад года. Гэты промысел, у адрозненне ад рамачнага пчальарства, не мае камерцыйнага характару. Яго захоўваюць як традыцыйную продкаў. У кожнай сям’і ёсць або былі бортнікі. Існуе старадаўні звычай дзяліцца мёдам і воскам са сваякамі, суседзямі, сябрамі. Не толькі да пчол, але і ў цэлым да лесу бортнікі ставіцца беражліва, бо гэта тое асяроддзе, сярод якога яны нарадзіліся, выгадаваліся і працягваюць жыць. Таму і займаюцца такой небяспечнай справай, якую продкі перадаюць нашчадкам. Выдатны прыклад адзінства чалавека і прыроды, яркі прыклад служэння сваёй малой Радзіме!

ДЗЕЛЯ ЗАХАВАННЯ ПЧОЛ

Асобныя бортнікі ёсць і ў іншых рэгіёнах Беларусі, але большасць на Палессі. Лельчыцкі раён і ў прыватнасці Убарцкае Палессе ў плане захавання бортніцтва — тэрыторыя запаведная для ўсёй Еўропы. Традыцыя тут, як і на смежнай тэрыторыі Украіны, дзе таксама працякае рака Убарць, не перарывалася ніколі. Вякамі мясцовыя жыхары даглядалі пчол у лесе, змагаюцца са шкоднікамі, бо разумеюць, якую карысць прыносяць маленькія працаўнікі: без іх не будзе ў лесе грыбоў і ягад, а ў садзе і на агародзе пладоў многіх раслін, не будзе такога карыснага і лекавага прадукту для чалавека, як мёд, не будзе іншых пчолапрадуктаў, якімі спрадзеку лячыліся продкі. Магчыма, што менавіта ў гэтых лясах захавалася папулія палескай пчалы, што важна для ўсяго чалавецтва.

Зараз ва ўсім свеце пчолы гінуць, і для сельскай гаспадаркі гэта вялікая страта. У 2018 годзе ўпершыню адзначаўся Сусвет-

І сёння ў Лельчыцкім раёне займаюцца старадаўнімі промысламі.

ны дзень пчол, аб’яўлены ААН з мэтай звярнуць увагу на такую пагрозу і садзейнічаць захаванню гэтага высокаарганізаванага насякомага, сімвала працавітасці. Калі здарылася аварыя на Чарнобыльскай АЭС, лельчыцкія бортнікі займаліся звычайнай веснавой працай у лесе: рамантавалі і чысцілі вуллі, націралі іх унутры пэўнымі раслінамі, каб прывабіць пчол, усялявалі высока на дрэвы новыя калоды. І потым усе дарослыя назіралі: ці выжывуць пчолы? Выжывуць пчолы — выжывуць і людзі.

Перажылі гэтую бяду. На жаль, апошнія гады, акрамя хімізацыі паляў, узнікла яшчэ адна вялікая пагроза для пчол і бортнікаў — гібель лесу з-за нашэсця караеда. Лельчыцкія бортнікі, каб выратаваць свае вуллі, рызкуюць жыццём, перавешваюць калоды ніжэй. Такія спробы часам заканчваюцца калецтвам. Але гэта не спыняе моладзь, для якой экстрэмальны промысел — выпрабаванне ўласных сіл і розуму, вярнасць традыцыям. У многіх у лесе вісяць вуллі, зробленыя яшчэ рукамі дзядоў і прадзедаў, якія завяшчалі берагчы пчол і займацца іх доглядам. Бортнікамі, як правіла, становяцца, адслужыўшы ў войску. Лічыцца, што сямейны чалавек павінен забяспечваць сям’ю і з дапамогай лясных промыслаў. Таму той, хто прывучаны лазіць на дрэвы змалч, лягчэй служыць у войску, а хто не меў такіх навыкаў, пасля службы таксама працягвае цікавіцца да бортніцтва, бо добра падрыхтаваны фізічна.

ПЕРАЕМНАСЦЬ ТРАДЫЦЫЙ — НАШ АГУЛЬНЫ КЛОПАТ

Некаторыя рамёствы, звязаныя з бортніцтвам, засвойваюцца з дзіцінства: дрэвапрацоўка, пляценне кашалёў з сасновай драўніны, суканне свечак, выраб напояў і страў з мёду і іншых. На жаль, толькі адзін каваль у Мілашавічах умее вырабляць металічныя інструменты, і толькі некаторыя прадстаўнікі старэйшага пакалення ўмеюць вырабіць лезва і жонь (прыстасаванне для фік-

сацы бортніка каля вулля-калоды на дрэве, сплеченае са скуры, асобныя часткі якога зроблены з дрэва), мала хто зробіць сёння лазьбень — кораб з накрывкай для збору і захавання мёду ў сотах. Для таго, каб аднавіць гэтыя рамёствы, трэба спланаваць і наладзіць навучанне дзяцей у школах рамёствам з прыродных матэрыялаў.

Не дзіўна, што пра неабходнасць гэтага гаварыў напярэдні Сусветнага дня пчол на сваяце “Мядовы фальварак” настаіцель праваслаўнага храма ў аграгарадку Сіманічы протаіерэй Іван Палын: сам ён займаецца пчальарствам і як мясцовы жыхар разумее каштоўнасць гэтай традыцыі для духоўнага станаўлення дзяцей і моладзі. Ён жа прапанаваў стварыць у пустой сядзібе Музею бортніцтва і каб экскурсаводамі там былі вучні мясцовай школы. Я выдатна памятаю нябожчыка гаспадара гэтай сядзібы Мікалая Хаўска, выдатнага расказчыка, вопытнейшага бортніка, чалавека энцыклапедычных ведаў, калі можна так казаць пра пчальара, які валодае ўсімі тонкасімі традыцыйнага промыслу. Будзем спадзявацца, што і старшыня Сіманіцкага сельсавета, і кіраўніцтва райвыканкама падтрымае гэтую ініцыятыву.

Пра тое, што ў Лельчыцкім раёне выяўлена столькі пчальароў, якія займаюцца гэтым лясным промыслам, яшчэ мала вядома нават у нашай краіне. За два апошнія гады разам з Польшчай Беларусь падрыхтавала дакументы і дакументальны фільм пад назвай “Культура бортніцтва Беларусі і Польшчы” як транснацыянальную намінацыю, што была сёлетня разгледжана ў Каралеўскім замку ў Варшаве на сумесным пасяджэнні Беларуска-польскай кансультацыйнай камісіі па пытаннях гісторыка-культурнай спадчыны і пападзенна на разгляд Міжрадавага камітэта па ахове нематэрыяльнай культурнай спадчыны UNESCO. Пытанне вырашыцца ў канцы 2020 года.

Не так даўно літаратурная грамадскасць Расіі і нашчадкі ВКЛ ды Рэчы Паспалітай нягучна, мо каб не турбаваць пушкіністаў, адзначылі 230-годдзе выбітнага пісьменніка, журналіста і крытыка (у тым ліку, і твораў Пушкіна) Фадзея (Тадэвуша) Булгарына (1789 — 1859). Нашага земляка.

НЕ ТОЛЬКІ ГЕРОЙ ЭПІГРАМ

У 1846 годзе ва ўводзінах сваіх “Успамінаў” Булгарын пісаў: “... дажыў да таго, што магу сказаць у вочы заіздорсці і літаратурнай варажнечы: што ўсе пісьменныя людзі (...) ведаюць пра маё існаванне!”

Я, здавалася б, скончыў і школу, і ВНУ. Наведаў там нямала заняткаў па літаратуры. Пра Булгарына нам распавядалі хіба мімаходзь, і менавіта ў сувязі з Пушкіным. Згадвалі яго эпіграмы, ды яшчэ ўрываў з паэмы “Тарас на Парнасе”. Няўжо такую сваю вядомасць меў на ўвазе сам літаратар?

Пісьменным (паводле Булгарына) я стаў хіба пазатэма, маючы ўжо 64 гады ад нараджэння, калі ўпершыню прачытаў яго творы. Здарылася гэта пасля таго, як у Нацыянальным гістарычным архіве Рэспублікі Беларусь мне пашчасціла адшукаць напісаную лацінай метрыку, дзе гаварылася пра смерць бацькі пісьменніка — Бенедыкта Булгарына: “1801 года месяца чэрвеня 14 дня ў маёнтку Маковішчы памёр высакародны Бенедыкт Булгарын, харунжы былой Польшчы, 47 гадоў, пахаваны 16 таго ж месяца на могілках Глускага парафіяльнага касцёла па-за мястэчкам Глуск”.

З “Успамінаў” я даведаўся, што Булгарын паводле свайго паходжання не паляк, як сцвярджаюць шматлікія крыніцы, а мой зямляк — родягоны доўгі час жыў у валоках Глуска. Сям’я арандавала маёнтка Маковішчы (цяпер Маковічы) у пяці вёрстах ад мястэчка. Адпаведна, я мог нават след у след хадзіць па тых шляхонах, якія калісьці вымяраў сваімі крокамі Тадэвуш!

Варта адзначыць, што ва ўсіх энцыклапедыях месца нараджэння будучага пісьменніка пазначана так: маёнтка Перышава, цяперашні Уздзенскі раён. Па словах самаго Булгарына, маці неўзабаве яго прадала, каб расплаціцца з пазыкамі свайго мужа. Пасля гэтага сям’я і пасялілася ў Маковішчах.

ЯГОНЫЯ БІТВЫ

Пра сваю знаходку я паведаміў у глускую газету “Радзіма”, дзе Булгарына адразу прынялі за рэвалюцыянера — мусіць, пераблытаўшы з савецкім урадоўцам Мікалаем Булганіным. Неўзабаве там з’явіўся артыкул пра знаходжанне Тадэвуша ў Глуску ў 1807 годзе. Але парадокс: працягваючы ўрываць з аўтабіяграфічных “Успамінаў”, аўтар прыводзіць супярэчліваю біяграфію Булгарына з іншай крыніцы! А менавіта — з Энцыклапедычнага слоўніка Бракгаўза і Ефрона (1890), дзе Тадэвуш Булгарын прадстаўлены як паляк і “сын катаржніка”. Хача Булгарын нездарма князюча

“Сальеры” з-пад Глуска

Партрэт Фадзея Булгарына. 1828 год.

ва “Уводзінах”, што ўсё напісанае ім — “суццая істина”. І дадае: “узгадваючы пра маё дзіцячыя гады, я выкладаў падзеі амаль у ханалагічным парадку”.

Узяўшыся за гэты твор, мы адразу пераконваемся, што ён памятаў і цаніў свае гістарычныя карані: “Нарадзіўся я ў вельмім Мінскім ваяводстве былога Вялікага Княства Літоўскага (у якім продкі мае спрадэку былі князючымі баярамі, якія мелі адно значэнне са старажытнымі баярамі рускімі), у маёнтку Перышава, які належаў маці майёй, народжанай Бучынскай (герба Стрэмя)...”

Чаму ж тады ён увайшоў у гісторыю як паляк? Мабыць, нацыянальнасць была вызначана па канфесійнай прыналежнасці яго продкаў: “Пры Жыгімонце III (1587 — 1632) наша фамілія перайшла ў каталіцкую веру і атрымала некалькі маёнткаў пад рознымі тытуламі”. У той самы час, як піша Булгарын, бацька ягоны заўсёды вызначаўся сваёй вераіспрымасцю.

“Тата мой застаўся малалетнім сиратай пасля смерці бацькоў, з вельмі добрай маёмасцю, і апекунам яго былі родны дзядзька і знакаміты князь Карл Радзівіл”, — распавядае ён. І неўзабаве аспрэчвае яшчэ адзін радок з энцыклапедыі. Па яго словах, калі ўвесну 1795 года ў маёнтка Маковішчы прыйшлі расійскія вайскоўцы, Бенедыкт сустраў іх прыязна і гасцінна — што не адпавядае яго характарыстыцы як “заўзятага рэспубліканца і таварыша Касцюшкі”.

Зусім не падобна на тое, што ён у мінным 1794 годзе забіў рускага генерала і ўжо паспеў збегчы з сібірскай катаргі — як сцвярджаюць некаторыя крыніцы. Пагадоў, імператар Павел I, які, нібыта, вызваліў Бенедыкта ад пакарання, прыйдзе да ўлада толькі ў лістападзе 1796 года. Да гэтага варта дадаць, што 13 лі-

Чыгуны крыж на Глускіх могілках, дзе пахаваны Бенедыкт Булгарын.

тапада 1798 года Тадэвуш быў прыняты ў Сухапутны Шляхецкі калэжскі корпус, у які ўладкоўвалася толькі родавыя дваране. Калі б яго бацька быў на катарзе, то ён быў бы пазбаўлены дваранскага стану. Але ж яго высокі тытул пацвердзіўся згаданай мною метрыкай аб смерці.

Пан Бенедыкт наогул быў асобай прыкметнай. Меў званне народнага грамадзянска-ваеннага камісара, павінен быў “міма свайго волі” выконваць абавязкі маршалка шляхты, судзі і “ўсіх паліцейскіх уладаў”.

“Даследчыкі” дапоўнілі біяграфію Булгарына чуткамі пра яго бязліваць, нават не згадаўшы пра ўзнагароджанне будучага пісьменніка ордэнам Святой Ганны — за мужнасць у бітве з французамі пад Фрыдландам у 1807 годзе.

Варта заўважыць, што тады яшчэ не прайшло і года пасля яго выпуску з Першага калэжскага корпусу. Болей за тое — герою на той момант было толькі 18 гадоў!

Булгарын, паводле ўласных слоў, “дзясць гадоў без малага не сыходзіў з кая, у бітвах і бивачным

дыме прайшоўшы са зброяй у руках усю Еўропу, ад Тарне да Лісбона, праводзячы дні і ночы пад адкрытым небам, у трыццаць градусяў сцюжы ці спеці, адначываючы ў палатах вяльможай, у дамах грамадзяні і ва ўбогіх хацінах.” Агулам ён, паводле ўласных звестак, узюў удзел ажно ў 16 бітвах, не кажучы пра дробныя сутычкі. У сведкі пісьменнік заклікае сваіх баявых таварышаў: маўляў, ніводзін з іх не назаве яго бязліўцам і не скажа, што ён запляміў свой афіцэрскі гонар хача б адным сумніўным учынкам.

Зрошты, тая хлусня, якую выкарыстоўваюць “біёграфы” Булгарына, распаўсюджвалася ўжо пры яго жыцці. І Булгарын сам называе першапрычыну ўсяго негатыву пра яго. Гэта была сапраўдная “літаратурная варажасць, якая праявілася ад гэтага часу і прыродзе за межы майго магілы”.

Асноўныя канкурэнты ў гэтай барацьбе — Булгарын і Пушкін. Выказванні апошняга пра Булгарына прыгадваць нават зашліне — яны вядомыя ўсім. Той жа, наадварот, вызначаўся стрыманасцю: “Прызнаючы заўсёды ге-

нільнасць Пушкіна і Жукоўскага, (...) гаварылася смела і адкрыта пра іх творы, з указаннем на слабое для ўзвышэння прыўкраснага”.

Булгарын у сваіх “Успамінах” не хавае знаёмства з “рэакцыянерамі” Аракчэевым і Бенкендорфам. Ды ён і сам быў уладай — як сёння кажуць, “чавёртай”. Ён быў праціўнікам “тэравартаў, узрушэнняў і трызненьня аб вольнасці і роўнасці для масы народа”. І лічыў, што “лепш спусціць з ланцуга галоднага тыгра або гіену, чым зняць з народа аброць падпарадкавання ўладам і законам. Няма зверга, больш лютага за раз’юшаную чэрнь! Хто бачыў народнае паўстанне, ведае, што гэта значыць!”

А яшчэ кажуць: “няма прарока ў сваёй айчыне”: рэвалюцыйныя падзеі амаль праз 60 гадоў пасля смерці Булгарына пацвердзілі праўдзівасць ягоных слоў. У выніку на ўзбочыне апынуліся цэлыя саслоўі, дык што ўжо казаць пра асобныя імёны? Пра яго хіба тыражавалі эпіграмы. Праз іх ён і увайшоў у свядомасць сучаснага чалавека. “Няхай ворагі мае кажуць што заўгодна. Паклёп можа дзейнічаць толькі пры жыцці — а я пішу для дзяцей майх”, — пераканана сцвярджаў Булгарын. І вельмі хачелася б, каб праўдзівая біяграфія Тадэвуша Булгарына з’явілася ў беларускіх энцыклапедыях.

НА ЗНЯВЕЧАНЫХ МОГІЛКАХ

Між тым, сляды Тадэвуша Булгарына гублюцца на Радзіме па-ранейшаму. Яшчэ ў 1960-я гады на каталіцкіх могілках Глуска было адчуванне вечнага спакою, і сярод харастава надмагілляў можна было блукаць як па залах музея. Цяпер усё іначай.

На знявечаным цвінтары ўжо ніколі не адшукаць магілу бацькі пісьменніка Бенедыкта, якую ў 1807 годзе паказалі яго сыну маняхі-бернардынцы з мясцовага кляштару. Выламаньня з надмагілляў усе жалезныя крыжы — у тым ліку і той каваны крыж, які па даручэнні Тадэвуша паставіў у 1811-м на магіле яго бацькі адданы яўрэй Есель Моўшаў Дрэкслер.

На гэтых могілках спачывае нямала асобаў, датычных роду Булгарыных. У іх ліку Іосіф Дашкевіч, падстоілы Гаразенскі — уладальнік маёнтка Маковішчы, за які ён 12 гадоў вёў спрэчку з Булгарынымі. Ляжаць тут і прадстаўнікі роду Струмілаў, у аднаго з якіх сям’я знайшла прытулак у 1797 годзе, будучы выгнанай з Маковішчаў.

Агульным помнікам усім ім сёння служыць высокі безыменны крыж, які захавалася на могілках на масіўным трохступеневым пад’ездзе з чыгуна. Ды яшчэ несмяротныя “Успаміны” Булгарына — “хочь і каторкі, але верны нарыс цудоўнай эпіграмы”.

Эпіграмы — як і ўсё, што напісана пяром — нельга “вырубіць топором”. Але іх можа выцесніць падобным. Таму і нарадзіліся ў мяне такія радкі:

Фадзей Булгарын на Радзіме
Ды не Фадзей — Тадэвуш быў.
Ды не, не быў —
Ізюў. Са мною —
У сваіх ён вечных творах
Ды ў майм жыцці.

Васіль БАЛЕЙКА

МУЗЕЙ

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ
МАСТАЦКІ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.

- Экспазіцыі:**
- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.;"
 - "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.;"
 - "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.;"
 - "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.;"
 - "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.;"
 - "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.;"
- Выставы:**
- Выстава "Іван Стасевіч. Жываліс" — да 1 верасня.
 - Выстава "Уцеха для вачэй, суцяшэнне для душы" (у рамках экспазіцыі "Мастацтва краін Усходу XIV-XX ст.;"
 - Выстава Вольгі Шкаруба і Вадзіма Богдана "Грані

рэалізму" — да 11 жніўня.

- Выстава "Кніжны знак" (у экспазіцыі прадстаўлена больш за трыццаць экслібрэсаў з некалькіх графічных калекцый музея) — да 15 верасня.

Філіялы музея

**МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ.
КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА
І ПАЛОВЫ XIX СТ."**

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальнай, 33а. Тэл.: 327 88 78.

- Пастаянныя экспазіцыі:**
- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
 - "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
 - "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."
- Выставы:**
- Персанальная выстава Ігара Гардзіёнкі "Пазія срэбра" — да 13 верасня.

**МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА
НАРОДНАГА МАСТАЦТВА
Ў В. РАЎБІЧЫ**

Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Этнаграфічная выстава "Жаночы свет: Гомельшчына" — да 28 жніўня.
- Майстар-класы па стварэнні лялек-мотанак, ткацтве паясоў альбо саломаліценні (на выбар) — кожную нядзелю. Пачатак а 12-й.

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ
ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 43 22.

- Экспазіцыі:**
- Абноўленая экспазіцыя "Старожытная Беларусь".
 - "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
 - Бестэрміновая акцыя "Адзіны білет", якая дазваляе мінчанам і гасцям стапіць наве-

**У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА"
МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:**

магазіны "Белсаюздрук"

Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".

Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".

Проспект Незалежнасці, 44.

Вуліца Валадарскага, 16.

кіёскі "Белсаюздрук"

ст.м. "Наміга", вул. М. Багдановіча.

Проспект Пераможаў, 5.

Вуліца Рабкораўскага, 17.

Проспект Незалежнасці, 68, В.

Вуліца Лабанка, 2.

даць музей і яго шэсць філіялаў, набышы ўсяго адзін білет у любым з іх.

- Аўтарскі праект Ахрэма Белабровіча VOLKL3D.

- Акцыя "Вольнае піяніна" — кожны дзень з 16.00 да 19.00.

Выставы:

- Выстава "Беларусь: адраджэнне духоўнасці".

- Выстава "Ад рымскага дэнарыя да беларускага рубля".

- Фотаыстава "Спітакская трагедыя: рэтраспектыва памяці" (прымеркавана

да 30-годдзя землятрусаў у Арменіі, які забраў жыцці больш за 25 тысяч чалавек) — да 18 жніўня.

- Выстава "Старажытныя грошы Усходу — срэбра і папера" — да 18 жніўня.

- Мастацкая выстава "Дотык" Віктара Барабанцава і Леаніда Гоманава — да 18 жніўня.

- Выстава "Абрысы мінулага: беларускі археалагічны малюнак XX — пачатку XXI ст." — з 12 жніўня ў галерэі музея.

Філіялы музея

**ДОМ-МУЗЕЙ
І ЭЗЭДУ РСДРП**

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.

Абноўленая экспазіцыя "Гісторыя сацыял-дэмакратычнага руху канца XIX — пачатку XX стст."

- Выстава "Мінск і спорт. Падаброща ў часе" — да 1 верасня.

**МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ
БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ**

г. Мінск, вул. К.Маркса, 38. Тэл.: 327 46 11.

- Пастаянная экспазіцыя "Сучасная гісторыя Рэспублікі Беларусь: 1991 — 2017 гг."

- Выстава "Грошы нашага часу: жыццё без лішніх нулёў".

**МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 327 06 33.

Экспазіцыі:

- "Сезонныя змены".

- "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".

- "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу".

- "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".

- "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл".

- Атракцыён "Стужачны лабірынт".

- Атракцыён "Лазерны квэст".

**МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ
ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ
КУЛЬТУРЫ**

г. Мінск, Музычны зав., 5. Тэл.: 220 26 67.

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Вытокі тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях";
- "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў Х — XIX стст."; "Беларуская музычная культура XX ст."; "Тэатральная культура Беларусі XX ст."
- Выстава "Першыя імёны рускага балета" (з фондаў Расійскай дзяржаўнай бібліятэкі мастацтваў) — да 30 жніўня.

г. Мінск, вул. Багдановіча, 9а. Тэл.: 237 46 94.

- Выстава жывых экзатычных жывёл "Жыццё з халоднай крывёю" — да 1 верасня.

**МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ
ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ
КУЛЬТУРЫ**

г. Мінск, Музычны зав., 5. Тэл.: 220 26 67.

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Вытокі тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях";

- "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў Х — XIX стст."; "Беларуская музычная культура XX ст."; "Тэатральная культура Беларусі XX ст."

- Выстава "Першыя імёны рускага балета" (з фондаў Расійскай дзяржаўнай бібліятэкі мастацтваў) — да 30 жніўня.

**ГАСЦЁЎНЯ
УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА**

г. Мінск, вул. Старавіненская, 14. Тэл.: 286 74 03.

- Пастаянная экспазіцыя.

- Выстава "Іспанская характарная лялька" (з прыватнай калекцыі Святаваны Пінчук) — да 8 верасня.

Майстар-класы:

- Музейныя заняткі "Тэатральная лялька" для дзяцей 5+.

- Інтэрактыўныя музейныя заняткі "Асновы акцёрскага майстарства" для дзяцей ад 5 да 10 гадоў.

**МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ
БЕЛАРУСКАГА КІНО**

г. Мінск, вул. Свардлова, 4. Тэл.: 327 10 75.

- Пастаянная экспазіцыя "Гісторыя беларускага кінематографа".

- Фотаыстава "Трансфармацыя" Віктара Сянькова — да 30 жніўня.

**БЕЛАРУСЬ ДЗЯРЖАЎНЫ
МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ
АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ**

г. Мінск, пр-т Пераможаў, 8. Тэл.: 327 11 66; 203 07 92.

Музей працуе: пн. — выхадны, аўт. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сер. — ад 12-й да 20-й.

- Пастаянная экспазіцыя.

- Часовая экспазіцыя "Подзвіг у імя вызвалення", прысвечаная 75-й гадавіне вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў — да 9 верасня.

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-
КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-
ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"**

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19. Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.

Палацавы ансамбль

- Пастаянная экспазіцыя.

- Выставачны праект аўтарскай лялькі майстроў Беларусі, блізкага і далёкага замежжа "Панна Doll'я" — да 31 жніўня.

- Выстава "Дзівы антычных цывілізацый": арыгіналы і копіі старажытных артэфактаў з прыватнай калекцыі — да 15 студзеня.

- Гістарычны квэст "Таямніцы і загадкі палаца Радзівілаў". Па папярэдніх заяўках.

Сектар экскурсійнай

і інфармацыйнай дзейнасці
Вул. Гейсіка, 1.

- Персанальная выстава Рамана Федасенка "Свет вакол нас" — да 11 верасня.

Ратуша:
г. Нясвіж, вул. Савецкая, 3.

- Пастаянная экспазіцыя.

- Квэст "Выходкі старога захавальніка". Па папярэдніх заяўках.

Случая Бrama:

- Часовая экспазіцыя "Святло" (падсвечнікі, кандэлябры, шандалы) — да 30 верасня.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"
г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.

Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.

- Пастаянная экспазіцыя.

- Тэатралізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".

- Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У гошці да Пана Каханку".

- Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя".

- Тэматычная экскурсія з элементамі квэста для дзяцей "Інтрыгі Купідона".

- Музейныя камунікатыўныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".

- Квэст "Белы слон".

- Дзіцячая тэатралізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".

- Правадзене вясельных цырымоній, святкаванне гадавіны вяселля.

- Музейная фоталяпоўка.

**ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-
МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ
ЯКУБА КОЛАСА**

г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5. Тэл.: 294 91 96.

Экспазіцыі:

- "Якуб Колас. Жыццё і творчасць".

- Экспазіцыя "Склеп" на сядзібе Якуба Коласа.

- Тэматычныя экскурсіі і лекцыйныя заняткі.

- Тэатралізаваныя прадстаўленні паводле беларускіх народных казак.

- Музейныя майстар-класы і заняткі.

- Мультымедычны комплекс "Чалавек. Асоба. Час".

- Пешая экскурсія "Мясцінамі Коласа ў Мінску".

- Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квэст-гульні "Таямніцы дома Песняра".

Акцыі:

- "Самы лепшы дзень" (дзень нараджэння ў музей).

- Віншаванне ад музея, фотасесія "У дзень вяселля — у музей!"

- Выстава "Эх, лёс і шлях твай мой дзівоўны!" — да 2 верасня.

**ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ
МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ**

г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4. Тэл.: 327 78 66.

- Пастаянная экспазіцыя "Шляхі" з праглядам роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей

- "Хлопчык і лётчык", галаграфічны тэатрам.

- Інтэрактыўныя музейныя праграмы "У пошуках

папараць-кветкі", "Вячоркі".

- Міжнародная выстава "Мае м гонар прадставіць — Аванс Туманян", прысвечаная 150-годдзю з дня нараджэння паэта, — да 17 жніўня.

**МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ
ГОРАДА МІНСКА**

г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.

**Філіялы Музея гісторыі
горада Мінска**

**ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ
ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ
Л.Д. ШЧАМЯЛЯВА**

г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.

- Адноўленая экспазіцыя "Адкрыты жываліс" (візуальная рэтраспектыва творчасці народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялява).

- Выставачны праект з цыкла "Асабісты гісторыі"

- "Мінская брацтва. Частка 1. Happy New Minsk".

**МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ
МІХАЛА САВІЦКАГА**

г. Мінск, пл. Свабоды, 15. Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыі:

- "Мастак. Грамадзянін. Герой". Прысвечана Ганаровому грамадзяніну г. Мінска Міхалу Савіцкаму.

- "Мінск губернскі. Шляхецкі побыт".

- Выстава "Еўрапейская баявая ўмельствы. Ад кузі Вулкана да ўмельстваў Марса" — да 15 верасня.

- Выстава жаночых аксесуараў з калекцыі Ігара Сурмацэўскага "Дамскія штучкі" — да 15 верасня.

- Выстава "Эмі Уайнхаўс: Сямейны партрэт" — да 31 жніўня.

**МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ
РАТУША**

г. Мінск, пл. Свабоды, 2а. Тэл.: 321 24 30.

Выставачныя праекты:

- "Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет".

- "Мінск сярод сяброў. Гародзь-лабараторыя сталіцы Беларусі".

- "Археалагічны артэфакты ў XII — XIX стст."

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ"

г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 8. Тэл.: 321 24 30.

- "Сані • вазок; каляска • брычка; карэта • вупраж" (пастаянная экспазіцыя па гісторыі гукавога транспарту хвіжароў Мінска XIX — пачатку XX стст.).

- Віртуальная гульні "Карэтны майстар".

**МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАГА
СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА
КОМПЛЕКСУ"**

г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 8-2. Тэл.: 285 18 86.

Экспазіцыі:

- "Кола часу" — прадметы гарадской і сялянскай культуры кан. XIX — сяр. XX стст.

**ФЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА
СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА
КОМПЛЕКСУ**